

OnderWijzer

HOE ONDERWIJS EN OPVANG BOUWEN
AAN DE TOEKOMST VOOR *IEDER* KIND

**Gewoon
goed
onderwijs
en goede
opvang**

**"Het vakmanschap van
leerkrachten moeten we
blijven benoemen.
Ze kunnen echt het
verschil maken."**

Pagina 19

**"We zijn mooie dingen
aan het doen, we leren
elke dag"**

Pagina 51

**Passend Onderwijs
Zeeuws-Vlaanderen**

Editie november 2025

Inhoudsopgave

Samen wijzer 5

Een persoonlijk woord van Quint Videler. Over lef, samenwerking en de uitnodiging om samen verder te bouwen aan kansen voor ieder kind.

Van visie naar praktijk: hoe Zeeuws-Vlaanderen het doet 6

Een praatplaat die laat zien hoe een regionale beweging groeit, van de eerste stappen tot stevig samenwerken aan inclusief onderwijs en inclusieve opvang.

Ruimte geven, richting houden 13

Vier schoolleiders over het vak van vandaag: vertrouwen geven, koers houden en samen verder bouwen aan goed en inclusief onderwijs.

Werkplaats inclusief – de podcast 22

Een podcast vol eerlijke gesprekken. Met gasten die niet alles zeker weten, maar wel durven zoeken, luisteren en opnieuw beginnen.

De kipp’n van boer Frank 25

Pieter de Vries schrijft over een klein moment in de klas, dat laat zien wat er gebeurt als je ruimte maakt om echt te kijken naar een kind.

Twee scholen, twee manieren, één doel 26

Twee scholen die elk hun eigen pad gaan, en samen laten zien dat er meer dan één manier is om inclusief onderwijs vorm te geven.

De stem van de professional 32

In de praktijk van elke dag maken professionals het verschil. Verhalen van een lerares en pedagogisch professional, die laten zien hoe klein handelen grote betekenis kan hebben.

“Gewoon” goed onderwijs 36

Twee scholen laten zien wat “gewoon” goed onderwijs is, al blijkt dat in de praktijk best bijzonder.

Op één lijn 40

Ieder in eigen woorden, maar vanuit dezelfde overtuiging: ieder kind hoort erbij en samen dragen we de verantwoordelijkheid om dat waar te maken.

De leerkracht 42

Eva Kuijper laat zien hoe gewoon het voor haar is: ieder kind zien, blijven leren en het samen doen.

In beweging 44

Soms begint verandering met samen doen. Bij de BS Nieuwe van Dale groeit iets nieuws.

Met volle Windkracht vooruit 46

Een pilot vanuit Werkplaats Inclusief, waar onderwijs, opvang en zorg samen leren hoe inclusief werken in de praktijk vorm krijgt.

De inclusiekoffer 48

Een hulpmiddel vol inspiratie en werkvormen, om samen te onderzoeken wat inclusief denken en doen voor jullie betekent.

De ruimte die er nog niet was 50

Hier wordt zichtbaar wat er kan gebeuren als je durft te creëren wat er niet is: een plek waar kinderen kunnen landen en groeien in hun eigen tempo.

Het mooiste wat je kunt krijgen is een kans 52

Op kindcentrum De Twijn groeit inclusie van binnenuit: met vertrouwen, samenwerking en het geloof dat ieder kind een kans verdient.

Elke dag opnieuw beginnen 56

Op De Springplank in Terneuzen begint elke dag met vertrouwen. Een school waar structuur, relatie en rust de basis vormen voor leren en groeien.

De Antoniusschool in beweging 58

Inclusief werken begint in de klas, groeit via het team en reikt tot thuis

Colofon

Beeld

Stories by Dymph

Tekst

Renée Scheltinga

Redactie

Quint Videler
Ruby Overdulse
Daniëlle van de Wege
Koen Capello
Margreet Otte

Reporter

Quinty Everaard

Eindredactie

Desta Matla

Interviews

Eefje Hulsters
Coen Kaijser
Sentina van Hal
Richard Betram
Koen Capello
Pieter de Vries
Lizo Koppejan
Ronald Audenaerd
Carmen Moes
Harvey Nijskens
Kim du Puy
Diana Blaeke
Annelies de Kock
Eva Kuijper
Claudine Poorter
Jorien Haartsen
Marjolein Faasse
Daniëlle van de Wege
Suzan van den Berg
Fleur de Bree
Esther Braafhart
Esther Wagenvoorde
Margreet Otte
Stephan Schouten
Nathalie van der Hoek
Edwin Kint

Vormgeving

BBLD | Marketingbureau
voor positionering en
communicatie

**Zonder de hulp van velen
om in contact te komen
met de geïnterviewden was
dit magazine niet tot stand
gekomen.**

Samen wijzer

Beste lezer,

We hebben speciaal voor jou verhalen uit onze regio gebundeld over hoe wij hier, in Zeeuws-Vlaanderen, samenwerken aan inclusief onderwijs en inclusieve opvang voor onze kinderen.

Deze verhalen komen uit de hoofden en de harten van jouw eigen collega's. We hopen dat ze ook zo bij jou binnen komen. In hoofd én hart.

Een locatie-eigen invulling geven aan inclusie is niet altijd gemakkelijk, eerder soms een uitdaging. Er is niet één juist antwoord op de vraag "hoe dan?". Het blijft zoeken en kan zo nu en dan ook flink ingewikkeld zijn.

Daarom hopen we dat deze verhalen jullie lef en inspiratie verder aanwakkeren. Dat ze ertoe aanzetten om 'het er samen nog eens over te hebben'. Jij met je collega, jij met je team. Over wat het nou precies is en betekent, voor jou en voor mij. 'Gewoon goede opvang' en 'gewoon goed onderwijs' voor ieder kind, dat is iets dat alleen maar kan ontstaan als we samenwerken.

De titel OnderWijzer past bij wat we doen en wie we zijn: Onder verwijst naar onze regio, stevig geworteld in Zeeuws-Vlaanderen, en Wijzer naar het samen leren en ontdekken hoe het kan zijn. Onderwijs en opvang, samen wijzer.

Want alleen ga je sneller, maar samen kom je verder.

Veel leesplezier!

Namens het redactieteam van Werkplaats Inclusief
Quint Videler

Heb je **tips of suggesties** voor nog een ander goed verhaal dat we zouden moeten delen? Neem dan contact met ons op via **info@pozv.nl**

Luister je soms naar een podcast? Zoek dan ook eens op Spotify naar de reeks van Werkplaats Inclusief.

Van visie naar praktijk: hoe Zeeuws-Vlaanderen het doet

GEWOON GOED ONDERWIJS EN GOEDE OPVANG

Zeeuws-Vlaanderen is geen doorsnee regio. De rust, ruimte en verbondenheid maken het een bijzondere plek om op te groeien. Tegelijk vraagt de spreiding van voorzieningen en de bevolkingskrimp om samenwerking en daadkracht. Sinds 2012 werken onderwijs, kinderopvang, jeugdhulp en gemeenten samen onder de naam 'Zeeuws-Vlaanderen – De beste plek om op te groeien'. Vanuit de gedeelde overtuiging dat elk kind een plek verdient waar het mee kan doen, ontwikkelen we een nieuwe visie op inclusief onderwijs en inclusieve kinderopvang.

Door de jaren heen leerden we anders kijken, kozen voor samenwerking, ontdekten de kracht van context en zagen in de praktijk wat werkt. Goed onderwijs en goede opvang zijn onlosmakelijk verbonden met inclusie. Het is geen optelsom van losse aanpassingen, maar het resultaat van sterke relaties, pedagogisch vakmanschap en hoge verwachtingen: van kinderen én van onszelf.

In Zeeuws-Vlaanderen laten we zien dat het kan. Voor ons is inclusief werken geen eindpunt, maar de richting die we al jarenlang samen kiezen. Niks bijzonders. En misschien is dat precies wat ons typeert: het is 'gewoon hoe we het hier doen'.

Op de praatplaat zie je welke ontwikkelingen we hebben doorgemaakt om te komen waar we nu zijn, hienaast vind je begeleidende uitleg bij de stappen die we hebben genomen en waar we naartoe willen.

De route naar inclusief onderwijs en inclusieve opvang in Zeeuws Vlaanderen

Voor 2021

De basis wordt gelegd

In Zeeuws-Vlaanderen werken onderwijs, kinderopvang, jeugdhulp en gemeenten al sinds 2012 intensief samen. Zo ontstonden er al voor 2021 startgroepen en werd er geïnvesteerd in gratis kinderopvang. De samenwerking tussen jeugdhulp, onderwijs en opvang raakte steeds vanzelfsprekender. In deze periode ontstond ook het regionale motto 'Geen kind meer door de tunnel'. Te vaak moesten kinderen met een ondersteuningsbehoefte nog naar Middelburg – een lange en belastende reis door de Westerscheldetunnel. De ambitie werd helder uitgesproken: kinderen moeten onderwijs kunnen volgen in hun eigen omgeving, zonder grote afstanden of ingrijpende overstappen. Tegelijkertijd lag de focus in deze fase vooral op het organiseren van lokale, aparte voorzieningen. Dat werkte, maar voelde niet altijd als de best mogelijke oplossing. De wens groeide om het fundamenteel anders te doen.

Inmiddels zijn er 25 integrale kindcentra (IKC's) gevormd, en zijn er door honderden professionals opleidingstrajecten gevolgd. Het voortgezet onderwijs is bestuurlijk geïntegreerd en ook het mbo en hbo zijn actief betrokken in regionale netwerken rond techniek en zorg. Zo krijgt de doorgaande lijn van 0 tot 23 jaar steeds meer vorm.

Wat begon als een bestuurlijk overleg, is uitgegroeid tot een krachtige coalitie die denkt in kansen, experimenteert met nieuwe vormen en samen tot oplossingen komt.

2021

Keerpunt en versnelling

In 2021 komt kwartiermaker René Peeters naar de regio. Zijn opdracht: ons helpen om opnieuw te kijken. Naar kinderen, naar systemen en naar samenwerking.

Dit leidt tot het document 'Rondom het kind', waarin de regio vastlegt hoe we samen verantwoordelijkheid willen nemen voor de ontwikkeling van kinderen. Tijdens een breed bestuurlijk overleg wordt de ontwikkelagenda vastgesteld, waarin inclusief onderwijs en opvang als speerpunt wordt benoemd.

Vanaf dat moment ontstaat een gedeelde commitment: we gaan samen werk maken van inclusie.

2022

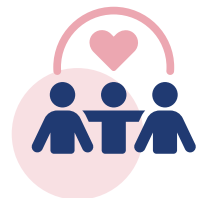
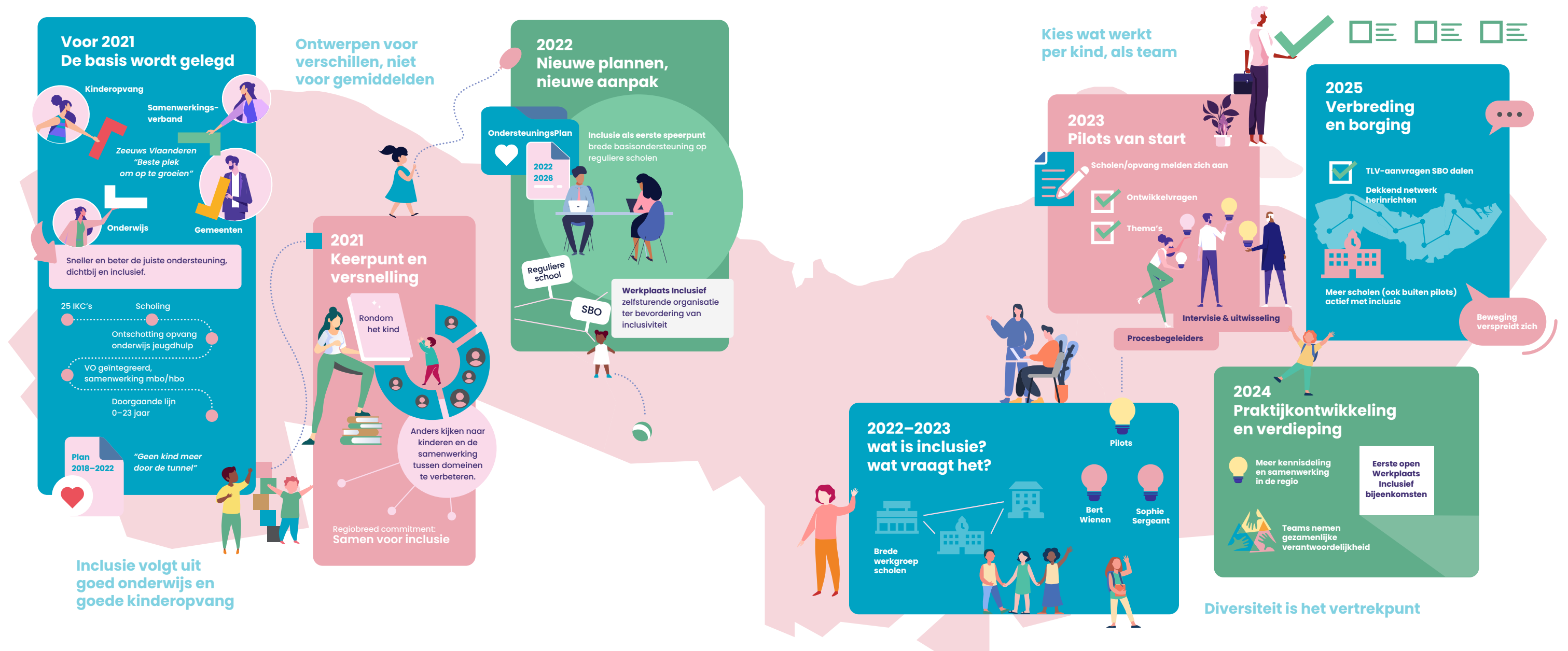
Van visie naar plan

Ook bij het opstellen van het nieuwe ondersteuningsplan (2022–2026) binnen het samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs Zeeuws Vlaanderen wordt inclusief onderwijs het grootste speerpunt. De insteek: scholen in de regio versterken, zodat meer kinderen binnen het regulier onderwijs kunnen blijven.

De focus komt te liggen op het verbreden van de basisondersteuning. Minder doorverwijzen naar het SBO en meer kijken wat er mogelijk is op de eigen school. Er vinden gesprekken plaats met schoolleiders en intern begeleiders. Deze willen ermee aan de slag, maar wel op een manier die past bij de school.

Het idee van de Werkplaats Inclusief ontstaat: een open leeromgeving waarin scholen en kinderopvang samen verkennen wat inclusief onderwijs en opvang voor hen betekent.

Inclusief onderwijs PPOZV

Gelijkwaardig

Toegankelijk

Betrokken

Veerkrachtig

2022–2023

Samen leren in de werkplaats

Een brede werkgroep van geïnteresseerde scholen en opvangcentra komen samen. De centrale vragen: Wat is inclusie? Wat vraagt dat van ons? En hoe ziet dat eruit in de praktijk? Er wordt inspiratie opgedaan bij onder anderen Bert Wienen en Sophie Sergeant.

.....
Vanuit de eerste bijeenkomsten ontstaan kleinere deelgroepen en het idee om met pilots te gaan werken. De scholen willen niet alleen praten, maar vooral dóen.
.....

2023

De eerste pilots gaan van start

Een aantal scholen en opvanglocaties meldt zich aan als pilotschool. Ze stellen hun eigen ontwikkelvragen op, gebaseerd op thema's waar ze al langer mee bezig zijn. Van pedagogisch klimaat tot samenwerking met ouders. Elke school krijgt een procesbegeleider toegewezen. Daarnaast komen er gezamenlijke bijeenkomsten om kennis en ervaringen uit te wisselen.

2024

Verdieping in de praktijk

De eerste open werkplaatsbijeenkomsten vinden plaats. Scholen delen hun werkwijzen, inspiratie en dilemma's. Steeds vaker blijven leerlingen die eerder naar het SBO of SO gingen, op hun eigen school. Teams nemen samen verantwoordelijkheid, zoeken naar wat nodig is in hun klas en trekken daarbij op met ouders en partners in de omgeving. Professionals weten elkaar beter te vinden, over de grenzen van organisaties heen.

.....
Langzaam maar zeker ontstaat er een nieuwe praktijk.
.....

2025

Verbreiding en borging

De beweging wordt zichtbaar in de cultuur en in de cijfers. Het aantal aanvragen voor een toelaatbaarheidsverklaring SBO daalt. Scholen buiten de pilots zetten ook concrete stappen. Er ontstaat ruimte voor een andere inrichting van het dekkend netwerk. Besturen trekken samen op om toekomstgericht te handelen. Omdat we inmiddels weten: dit werkt.

.....
Inclusief onderwijs en opvang is een vanzelfsprekend uitgangspunt geworden in hoe we samen onderwijs en opvang vormgeven in Zeeuws-Vlaanderen.
.....

Wat we geloven en doen

In de loop der jaren hebben we veel geleerd. Niet in de laatste plaats hoe uitdagend het inclusievraagstuk soms is voor het onderwijs en de kinderopvang, maar ook hoe belangrijk samenwerking is. Samen zorgen we dat ieder kind de juiste opvang en onderwijs geboden krijgt. In die samenwerking, en in de pilots die we onderweg zijn aangegaan, zijn waarden gegroeid die ons verbinden. Waarden die we samen gevormd hebben en die richting geven aan ons handelen, juist omdat we die delen.

Inclusie volgt uit goed onderwijs en goede kinderopvang

Inclusief onderwijs en inclusieve opvang zijn geen aparte aanpak. Het is wat vanzelf ontstaat wanneer het onderwijs en de opvang klopt. Goed onderwijs en goede kinderopvang zijn inclusief, omdat het van begin af aan ruimte maakt voor verschillen, werkt vanuit sterke relaties en hoge verwachtingen durft uit te spreken.

We hebben gemerkt dat je pas echt iets verandert voor kinderen als je het fundament versterkt: vakmanschap, didactiek, pedagogiek. Als het onderwijs en de opvang zelf steviger staan, ontstaat er ruimte om flexibel te reageren op wat kinderen nodig hebben. Door het onderwijs en opvang rijker, toegankelijker en sterker te maken, ontstaat er ruimte om samen te dragen wat kinderen nodig hebben.

Daarom investeren we in de brede basisondersteuning, in samenwerking tussen onderwijs en opvang en in de relatie tussen professional en kind. Want daar begint het. Niet bij regels, maar bij relaties.

Ontwerpen voor verschillen, niet voor gemiddelden

De 'gemiddelde leerling' bestaat niet. Toch is ons onderwijssysteem er jarenlang vanuit gegaan dat er zoiets zou zijn als een norm. In Zeeuws-Vlaanderen stappen we daarvan af. We ontwerpen onderwijs en opvang niet om iedereen in dezelfde lijn te laten lopen, maar juist om verschillen te kunnen dragen.

Dat vraagt om vooruitdenken in variatie. Niet aanpassen als het spaak loopt, maar vooraf al ruimte inbouwen voor verschillende manieren van leren, werken en groeien. Het betekent ook durven loslaten. Minder strak vasthouden aan methodes of tijdvakken, meer denken vanuit leerdoelen en ontwikkelpaden.

Inclusief onderwijs en inclusieve opvang vraagt vooral om anders ontwerpen. Dat zien we terug op scholen in onze regio, waar teams bewust keuzes maken: Welke instructie voor wie? Welke werkvormen voor deze groep? En welke volgorde past bij deze leerlingen? Zo maken we het onderwijs toegankelijk, zonder het af te zwakken.

Kies wat werkt – per kind, als team

Er is geen blauwdruk voor inclusie. Elk kind, elke groep, elke school, kindcentrum of opvangcentrum is anders. Dat vraagt om professioneel oordeel, gezamenlijke verantwoordelijkheid en ruimte om te doen wat nodig is.

We geloven dat keuzes die goed zijn voor een kind, voortkomen uit samenwerking. Als professionals, ondersteuners, jeugdhulp, ouders en schoolleiders samen kijken wat werkt, ontstaat er draagvlak en beweging. In de praktijk betekent dit overleg in plaats van doorverwijzen. Samen reflecteren op de aanpak. Oog houden voor de groep en voor het individu.

De pilots binnen de Werkplaats Inclusief laten zien hoe krachtig dit is. Scholen formuleren in samenwerking met de kinderopvang hun eigen vragen, verkennen hun eigen pad en doen dat steeds meer in verbinding met elkaar. Niet ieder voor zich, maar als netwerk van professionals die met elkaar blijven leren.

Diversiteit is het vertrekpunt

We zien verschillen niet als een probleem om op te lossen, maar als de realiteit waarmee we werken. Diversiteit is er altijd: in tempo, in gedrag, in taal, in achtergrond. Als je dat erkent en meeneemt in je ontwerp, ontstaat er ruimte voor alle kinderen om mee te doen.

Dit vraagt om meer dan alleen goede wil. Het vraagt om deskundigheid, flexibiliteit en een sterke pedagogische basis. Inclusief onderwijs en inclusieve opvang betekenen dan ook actief bouwen aan een omgeving waarin elk kind zich welkom weet en waarin de groep als geheel sterker wordt door de onderlinge verschillen.

In Zeeuws-Vlaanderen doen we dat door te investeren in relaties, in samenwerking en in een cultuur waarin fouten maken mag. We werken met hoge verwachtingen, van kinderen én van onszelf, en bouwen aan onderwijs en kinderopvang waarin niemand hoeft te passen in een norm, maar waarin ruimte is om jezelf te zijn en je te ontwikkelen.

Gelijkwaardig

Ieder kind doet ertoe en telt mee vanaf het begin. We gaan uit van verschillen als kracht. Geen aparte plek 'voor later', maar volwaardig meedoen vanaf de start. Dat vraagt om hoge verwachtingen, niet alleen van het kind, maar ook van onszelf. Gelijkwaardigheid betekent dus niet iedereen hetzelfde, maar iedereen de kans om zich te ontwikkelen op een manier die past.

Toegankelijk

Onderwijs en opvang zijn bereikbaar, thuis nabij en passend ingericht. We zorgen voor een sterke basis in het reguliere aanbod, zodat kinderen dicht bij huis kunnen leren en opgroeien. Als dat niet vanzelf gaat, zoeken we samen naar wat wél kan. Toegankelijkheid gaat ook over soepele overgangen: van opvang naar school, van school naar vervolgonderwijs.

Betrokken

Kinderen grootbrengen doen we samen. Ouders, leraren, pedagogisch professionals, ondersteuners en partners uit zorg en gemeente werken vanuit vertrouwen samen rond het kind. Ieders stem doet ertoe. Dat vraagt om afstemming, maar ook om verantwoordelijkheid nemen. Niemand hoeft het alleen te doen, maar we dragen het samen.

Veerkrachtig

Inclusief onderwijs en inclusieve opvang zijn geen vast model, maar een manier van blijven leren en ontwikkelen. We bouwen aan teams die samen onderzoeken, reflecteren en verbeteren. Niet de diagnose van het kind is het vertrekpunt, maar de vraag: wat hebben we nodig om als groep verder te komen? Die houding maakt ons wendbaar en toekomstgericht.

Ruimte geven, richting houden

SCHOOLLEIDERS OVER VISIE, RUIMTE EN DAGELIJKS HANDELEN

Wat vraagt het onderwijs van vandaag? Wat is er nodig om kinderen tot hun recht te laten komen en om leerkrachten stevig te laten staan? In deze reeks portretten spreken we schoolleiders. Ze vertellen over hun school, hun team en de keuzes die ze dagelijks maken.

De verhalen zijn uiteenlopend, soms direct en praktisch, soms persoonlijk en beschouwend. Maar in alle gesprekken klinkt iets herkenbaars door: een groot geloof in de mensen met wie ze werken. Oog voor het geheel en het detail en de overtuiging dat goed onderwijs begint met aandacht, richting en ruimte.

Ruimte geven om te groeien

Eefje de Hulsters is al 25 jaar verbonden aan De Regenboog-Wingerd, en inmiddels ook aan De Springplank. Eerst als leerkracht, later in verschillende ondersteunende rollen, en momenteel als directeur. Ze kent de scholen van binnenuit. Niet alleen de systemen, maar vooral de mensen.

“Ik hoef niet per se op de voorgrond te zijn. Ik ben liever de sparringpartner,” zegt ze. Ze gelooft in de kracht van het team en de deskundigheid van de leerkracht. Vertrouwen geven is voor haar de basis. In het kind, dat zich wil ontwikkelen als het daartoe de ruimte krijgt. In het team, dat samen verantwoordelijkheid draagt. En in het proces, ook als dat niet vanzelf gaat. “Er komt altijd wel een oplossing. Lukt het rechtsom niet, dan linksom.”

Toen ze begon als directeur, wist ze dat ze vanuit vertrouwen leiding wilde geven. Soms is er een periode behoefte aan meer kaders. “Ik heb een periode mijn stijl moeten aanpassen. Strakker sturen dan ik gewend was.” Die fase was nodig, maar tijdelijk. “Het mooie is dat we nu als teams zélf steeds meer eigenaarschap nemen. We voeren het gesprek met elkaar: waarom doen we wat we doen? Wat werkt? Wat kan anders?” Dat ontwikkelde zich mede door een teamcoachingstraject, waarin het team leerde om opener te zijn, elkaar vaker aan te spreken en gezamenlijke richting te bepalen.

Ik geloof niet dat een kind expres tegen een muur staat te schoppen. Op dat moment zegt een kind eigenlijk: ‘help mij, het lukt me even niet.’ Dan ben jij als leerkracht die steunpilaar.

Eefje geeft ruimte door vragen te stellen. “Wat zou je zelf doen? Wat heb je van mij nodig om het te doen?” Ze spreekt vertrouwen uit en laat zien dat iets niet meteen perfect hoeft. Een luisterend oor doet vaak al veel. “En als ik dan zie dat teams zelf het initiatief nemen en daaruit de mooiste dingen ontstaan, dan voel ik vooral trots.”

Iedere ochtend begint het team samen. De dag wordt doorgesproken, bijzonderheden gedeeld. Deuren staan open, collega’s kennen elkaars leerlingen. Als het ergens even spaak loopt, wordt er niet meteen verwezen, maar wordt er hulp ingeschakeld of iemand springt bij. “Kinderen blijven in de klas, daar horen ze. En als het echt even niet gaat, dan zoeken we samen een oplossing die werkt. Voor het kind én voor de groep.”

Wat opvalt, is de kalmte die Eefje meebrengt. Ze blijft zoeken naar wat er wel kan, ook als de situatie ingewikkeld is. “Een leerling die vastloopt, vraagt eigenlijk: help mij. Dan moeten wij durven kijken buiten de lijntjes,” zegt ze. Daarin is ze standvastig, ook als anderen een grens zien.

“Als ik hoor: ‘dit kunnen wij niet’, dan wil ik vooruit. Juist dan is het belangrijk om het gesprek te voeren, vragen te stellen, en samen opnieuw te kijken. Sparren met collega’s helpt om die beweging erin te houden, bij de ander en bij mij.”

Voor Eefje begint inclusief onderwijs niet bij systemen of structuren, maar bij houding. “Ieder kind verdient steeds opnieuw een kans. En als we die blik vasthouden, groeit niet alleen het kind, maar ook de leerkracht, het team, de school.” Wat zij daarin brengt? Vertrouwen. En de rust om samen verder te kijken, ook als het even schuurt.

COEN KAIJSER

Het glas is halfvol

Coen Kaijser is directeur van KC De Oude Vaart, een school die laat zien hoe divers een school kan zijn. “De Oude Vaart is een afspiegeling van de samenleving,” zegt hij. “Een plek waar kinderen niet alleen leren rekenen en lezen, maar ook leren samenleven.” Voor Coen is dat geen abstract ideaal, maar dagelijkse praktijk.

Coen werkt gestructureerd. Hij houdt van helderheid, overzicht, en denkt graag een paar stappen vooruit. “Ik stel vragen, denk mee en geef ruimte om zelf keuzes te maken.” Tegelijkertijd bewaakt hij de kaders. “Leerkrachten zijn vaak enthousiast en vinden veel dingen interessant. Maar als je te veel loslaat, raken opgebouwde structuren op de achtergrond.” Daarin schuilt zijn rol: ruimte bieden voor ontwikkeling, maar altijd binnen een heldere koers. “Ik denk na over wat past bij onze populatie, wat werkt, en wat niet. Soms is er onderzoek beschikbaar, soms is het aanvoelen. Daarbij kijken we altijd samen vooruit.”

De balans tussen ruimte geven en grenzen stellen vraagt volgens Coen om situationeel leiderschap. “De ene collega heeft ruimte nodig, de ander juist een duidelijk kader. Het is niet één manier van leidinggeven. Je beweegt mee met wat de situatie vraagt.” Coen ervaart het als zijn verantwoordelijkheid om die balans te bewaken. Niet star, maar doordacht en afgestemd. “Het helpt dat ons team intrinsiek gemotiveerd is. Het vuurtje brandt en dat betekent dat mensen ervoor willen gaan. Dan is het aan mij om richting te geven.”

Wie met Coen praat, voelt zijn betrokkenheid. Hij bewaakt de rust, voor zijn leerlingen en zijn team. “Als iemand het even niet redt, moeten wij zorgen dat het werk doorgaat. Dat is goed organiseren. Maar het begint bij zien wat iemand nodig heeft.” Want als de basis klopt, ontstaat er ruimte. Niet alleen voor collega’s, maar ook voor kinderen. Later in het gesprek vertelt hij over een leerling die na schooltijd liever op school bleef dan naar huis ging.

Juist dan merk je hoe belangrijk die organisatie op de achtergrond is, zodat er op de voorgrond ruimte is. “Dan weet je: school is voor dit kind meer dan een leerplek. Dan moet het hier kloppen, in alles.”

Coen spreekt bewust in de we-vorm, want hij doet het niet alleen. Samen met zijn IB’er vormt hij een stevig duo. “We kennen de school, de kinderen, de collega’s. We weten wanneer we moeten bijspringen of juist een stap terug moeten doen.” Die samenwerking zit in goed overleg, vertrouwen en het aanvoelen van wat de situatie vraagt.

Ook ouders horen daar nadrukkelijk bij. “Sommige ouders worden op andere plekken geweigerd, omdat er verschillen zijn waardoor men liever afstand houdt,” zegt Coen. Hij kijkt liever voorbij dat eerste oordeel. “Hier vragen we: kun je helpen met de sportdag?” Die eenvoudige uitnodiging opent vaak een deur. Natuurlijk schuurt het soms, maar juist dan blijft hij in contact. “Je moet het gesprek blijven voeren. Ook als het lastig is.”

Voor Coen is inclusief onderwijs geen project op papier, maar iets wat je elke dag opnieuw vormgeeft. Zijn houding blijft daarbij positief. “Als je 25 uur met een leerling werkt en het gaat 20 uur goed, moet je niet focussen op die 5 uur die lastig zijn.” Die blik gunt hij ook zijn team. “De leerkracht staat voor de klas. Die moet het doen, elke dag opnieuw. Dan helpt het als je blijft zien wat er allemaal al goed gaat.”

Tegelijkertijd is hij realistisch: “Je kunt niet alles dragen. Je moet weten wat wel en niet haalbaar is, voor jezelf én voor je team.” Grenzen mogen er zijn, juist om ruimte te houden voor wat wél lukt. Coen ziet het als zijn taak om die balans te bewaken. Niet door star vast te houden aan regels, maar door samen te kijken wat werkt, en wat nodig is. Zo blijft er altijd perspectief.

“

Het glas is halfvol. Altijd. En als het vandaag niet lukt, proberen we het morgen opnieuw.

”

SENTINA VAN HAL

Onderwijs en aandacht van dichtbij

Sentina van Hal is directeur van twee basisscholen in West-Zeeuws-Vlaanderen: basisschool Op Dreef en basisschool Sint Jozef. Klein van omvang, groot in beweging. De scholen liggen midden in de dorpen, met een hechte band met de gemeenschap eromheen. Voor Sentina is dat geen toevallige context, maar een bewuste keuze. "Ik geloof sterk in onderwijs dichtbij huis. Kinderen moeten ook buiten school mee kunnen blijven doen."

Ze is een leidinggevende met een scherp oog voor onderwijs en een groot hart voor mensen. "Ik weet dat ik mensgericht ben. Ik neem iedereen zoals die is, maar hou ook een spiegel voor. Soms ben ik helpend, soms geef ik een duwtje." Die balans tussen nabijheid en richting is kenmerkend voor haar stijl.

Ze is duidelijk over wat ze belangrijk vindt: "Onderwijs is voor mij belangrijk. Kinderen moeten geletterd en gecijferd van school komen." De stap naar inclusief onderwijs ervaart ze als een gezamenlijke zoektocht. Geen rechte lijn, maar een pad met bochten, pauzes en momenten van doorpakken.

“Soms betekent inclusief onderwijs dat we bewust de kaders oprekken. Omdat het kind dat nodig heeft.”

"De weg naar inclusief onderwijs is kronkelig. Soms denk ik: stop, vertraag. Soms kun je weer door." In die zoektocht maakt ze steeds ruimte voor het gesprek. "Iedereen brengt z'n eigen ervaringen mee. Daarom is het gesprek zo belangrijk en deze blijven voeren is essentieel."

Wat Sentina waardeert, zijn collega's die durven meebewegen. "Onze kleuterleerkrachten zeggen: laat maar komen, we proberen het wel. Zij zien de kansen."

"Ze weet dat verandering niet alleen ontstaat uit bereidheid, maar ook uit kaders. "Zonder afspraken verandert er niets. Dan blijft het bij praten, maar je wil het ook terugzien in handelen."

Structuur en cultuur gaan daarbij hand in hand. Op haar scholen zie je dat in de kleine dingen. "Samen naar buiten lopen, herhalen van routines, schoolbreed werken. Het zijn die gewoontes die zorgen voor rust en voorspelbaarheid." Die duidelijkheid helpt niet alleen kinderen, maar ook het team.

"Als je geen tijd maakt voor het gesprek, raak je mensen kwijt die waardevol zijn, leerkrachten én ouders."

Ze is trots op haar team en op het vakmanschap dat er schuilt in het dagelijks werk. "Het vakmanschap van leerkrachten moeten we blijven benoemen. Ze kunnen echt het verschil maken." Zelf ziet ze haar rol als dienend en richtinggevend. Niet om alles te bepalen, maar om samen steeds opnieuw te kijken: wat werkt, voor deze leerling, in deze situatie, in deze groep?

Voor Sentina draait inclusief onderwijs uiteindelijk om één centrale vraag: "Het draait niet om of we de beste plek zijn, maar of we een goede plek kunnen zijn." Een plek waar kinderen zich ontwikkelen, dichtbij huis. Met mensen die hen zien en die blijven zoeken naar hoe het beter kan.

RICHARD BERTRAM

Samen leren, samen doen

Richard Bertram werkt als directeur op basisschool De Laureyn, na een loopbaan van vijftien jaar op De Twijn. Voor hem begint goed onderwijs niet bij plannen of systemen, maar bij mensen. “Je moet weten waarvoor je het doet. En dan dóen.” Wat hem drijft? Dat kinderen gezien worden en serieus genomen. “Rekenen en taal zijn middelen. Maar empathie, kritisch denken, jezelf kunnen uitdrukken, dát worden de basisvaardigheden.”

Die drive komt ergens vandaan. Als kind voelde Richard zich nooit echt op zijn plek op school. “Ik had behoefte aan ruimte. Zodra iemand mij vertelde wat ik moest doen, ging het wringen.” Het gevoel dat het anders móét, is altijd gebleven. “Als je iets wilt veranderen, moet je op een plek zitten waar je verschil kunt maken. Daarom ben ik schoolleider geworden.”

Voor Richard is inclusief onderwijs geen losstaand doel. “Inclusief onderwijs is gewoon goed onderwijs. En goed onderwijs begint bij de vraag: wat willen wij betekenen voor kinderen?” Die vraag stelde hij ook op zijn vorige school, De Twijn. In een teamoverleg vroeg hij: “Wat missen ze in Terneuzen als wij er niet meer zijn?” Het bleef stil. Zijn eigen antwoord was helder: “Helemaal niets. Dus dan doen we iets verkeerd.”

“

We moeten kinderen niet kneden zodat ze passen in ons systeem, maar kijken wat zij nodig hebben en hoe wij dat kunnen organiseren.

”

Dat moment vormde een kantelpunt. “We hadden een goed systeem, goede resultaten. Maar wat deden we nou écht voor die kinderen? Wie waren we voor hen?” Hij besloot met het team een andere weg in te slaan. Niet langer de organisatie leidend laten zijn, maar juist de relaties. Niet het kind passend maken, maar passend kijken: wat heeft dit kind nodig en wat kunnen wij doen?

“Toch is het geen ideaal plaatje. Het lastigste aan inclusief onderwijs is niet dat het moeilijk is, maar dat we oude structuren moeten loslaten.” Hij merkt hoe diep het systeem zit. “We zijn allemaal opgeleid in een traditie die we nu proberen te veranderen. Het hele systeem draait nog steeds om toetsen, normen en opbrengsten.” Hij noemt een voorbeeld: “Op een gegeven moment hadden we alles blauw en groen. De inspectie was tevreden. Maar toen kwam er iemand uit België kijken die zei: ‘Ik heb geen kind zien lachen vandaag.’ Dan weet je: dit klopt niet.”

Richard blijft zoeken naar balans. “Ik geloof in creativiteit. Maar ik weet ook: taal en rekenen zijn belangrijk. Niet omdat het moet van de inspectie, maar omdat je ermee vooruit komt in het leven.” Hij zoekt ruimte binnen de bestaande kaders. “Soms moet je meebewegen met wat het systeem vraagt, maar ondertussen probeer je het van binnenuit te kantelen.”

Daarbij speelt het team een grote rol. “Je moet als team durven zeggen: Ik kan dit nog niet. Wat kan ik van jou leren?” Hij bouwt aan een cultuur van vertrouwen. “Soms helpen afspraken niet. Dan moet je ruimte creëren, samen een klus klaren.” Zelf is hij veel in de school. “Ik ben liever op de werkvloer dan op kantoor. Alleen als je voelt wat er leeft, kun je iets in beweging brengen.”

Voor Richard is inclusief onderwijs dan ook geen eindpunt, maar een proces van samen leren en samen doen. “We hoeven niet alles vandaag te veranderen maar we moeten wel blijven vragen: Wat kunnen wij betekenen? Voor dit kind. Vandaag.”

Werkplaats inclusief – de podcast

OVER DE KRACHT VAN ONVOORWAARDELIJKHEID EN DE NOODZAAK VAN EEN ANDER GESPREK

“Waarom sluiten we eerst mensen uit, om ze daarna weer in te sluiten?”

Die vraag stelt Koen Capello, directeur van Kindcentrum De Kameleon en host van de podcast Werkplaats Inclusief. Hij doelt op hoe ons systeem werkt: kinderen worden gecategoriseerd, gelabeld of apart gezet en daarna proberen we ze terug te brengen. “Dat vind ik heel gek. Waarom is dat? Hoe kan dat?” Het is een vraag die blijft hangen, net als de vragen die in de podcastafleveringen worden besproken.

Een informele start, een breed gesprek

Wat begon als een idee tijdens een bijeenkomst, groeide uit tot een reeks open gesprekken over onderwijs, kinderopvang en inclusie. Gesprekken zonder vastomlijnd plan, maar met ruimte voor twijfel, inzicht en verandering. “Het begon met een gevoel van trots,” vertelt Koen. “Trots op wat we hier doen. Op wat de Werkplaats Inclusief doet. Die bescheidenheid een keer afwerpen en zeggen: hé, de beweging die we hier maken willen we met de wereld delen.”

Maar die trots is niet het einddoel. Het is de vonk, niet het vuur. De podcast wil vooral het gedachtegoed van inclusief onderwijs verder brengen. Meer mensen betrekken en iets in beweging zetten. “Ik hoop dat je na het luisteren vooral zelf gaat nadenken: wat kan ik dan doen in mijn praktijk, in mijn leven, in mijn ontwikkeling?”

Elke aflevering een ander gesprek

Inmiddels zijn er tien afleveringen verschenen van de podcast. Koen spreekt met leerkrachten, pedagogisch professionals, wetenschappers, beleidsmakers, ouders en ervaringsdeskundigen. Elke aflevering heeft zijn eigen toon en invalshoek, maar steeds is de rode draad: hoe maken we ruimte voor kinderen, allemaal?

Johan van Merbel, leerkracht op Kindcentrum Wilgenhof, vertelt in aflevering 4 hoe het begint met samen kijken: “Wat nou als die leerling die wordt aangemeld, waar we over twijfelen... dat we daar met elkaar over in gesprek gaan? Niet alleen de leerkracht en de directeur, maar met z’n allen.”

Ook in de kinderopvang leeft deze zoektocht. Daniëlle van de Wege, manager Team & Ontwikkeling bij Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, zegt: “Kinderen waarvan medewerkers zeggen: oei, dit vind ik wel lastig of spannend... ja, daar ga ik van aan.” Dan wil ik weten: wat gebeurt hier eigenlijk? Wat vraagt dit kind van ons, van de omgeving, van het systeem waarin het opgroeit?

Wat is inclusief onderwijs eigenlijk?

Een eenduidig antwoord blijft uit en dat is precies de bedoeling. “Wat inclusief onderwijs is? Dat verandert met wie je bent en waar je staat,” zegt Koen. “Tien jaar geleden had ik een ander antwoord dan nu, en dat zal over tien jaar opnieuw zo zijn. Die veranderlijkheid is geen zwakte, maar juist een uitnodiging, om steeds opnieuw te kijken: Wat vraagt deze leerling, deze klas, deze tijd van mij?”

Juist daarom waarschuwt onderzoeker Bert Wienen in aflevering 5 voor het tegenovergestelde: de neiging om kinderen vast te zetten in hokjes en diagnoses. “Ik begrijp ouders die zeggen: die classificatie gaf mij erkenning. Maar ik herken kinderen liever zoals ze zijn, als mens, dan via een label of beperking. We maken een samenleving waarin kinderen massaal opgroeien met het idee dat ze afwijken van de norm. Dat is geen gezonde samenleving.”

Onvoorwaardelijk kijken

Een kernbegrip in de podcast is onvoorwaardelijkheid. Het is de houding die steeds terugkomt, als werkwoord. Professor Ferre Laevers formuleert het in aflevering 2 zo: “Een soort empathie in de overtreffende trap, waarbij je je niet verplaatst in het kind, maar waarbij je het kind in jezelf plaatst.”

Daniëlle sluit daarbij aan vanuit haar praktijk: “Kinderen moeten zich gezien voelen, gehoord voelen en kunnen ontwikkelen. Dat betekent ook dat we medewerkers moeten hebben die zich hetzelfde voelen, want vervolgens kunnen ze dat doorgeven.”

Het ongemak niet uit de weg gaan

Inclusief onderwijs is geen warm bad, benadrukt Koen: “Wat wij vragen is niet altijd fijn. Het is soms ook een koude douche.” Johan van Merbel vertelt hoe zijn team daar letterlijk mee oefent: “We zijn gefilmd in situaties. Dat hebben we beeld voor beeld bekeken: Hoe pak je het aan? Wat gaat goed? Welke dingen lukken? Best intensief, met de billen bloot.”

Ook ervaringsdeskundige Emiel van Doorn legt in aflevering 9 de vinger op wat er misgaat als kinderen worden uitgesloten: "Het is bijzonder dat je op basis van educatieve factoren uit een veilige omgeving gehaald wordt. Alleen vanwege, bijvoorbeeld, een stevige vorm van dyslexie." En hij voegt daaraan toe: "Inclusief onderwijs is niet alles op maat. We geven les aan groepen kinderen. En kinderen zijn ongelooflijk bereid elkaar te helpen, als ze die ruimte krijgen."

Politiek en praktijk, vertrouwen boven wantrouwen

De podcast verbindt ook onderwijs en politiek. Zo schuift Tweede Kamerlid Anita Pijpelink in aflevering 8 aan. Vanuit haar ervaring als docent en bestuurder ziet zij waar het wringt: "Mensen in de praktijk hebben veel meer expertise en ervaring opgebouwd dan Den Haag vaak beseft. Ze vragen ruimte en vertrouwen, maar ervaren vooral kaders en wantrouwen. Dat wringt." Ze schetst een voorbeeld dat haar raakte: "In één klas zat een Syrisch jongetje dat geen woord Nederlands sprak naast een kind dat juist extra uitdaging nodig had. De school vond een manier om beide kinderen te laten groeien. Dat vraagt veel van de professional, maar laat ook zien: inclusie kan. Mits je ruimte krijgt."

De zomereditie, stemmen uit de regio

Tijdens een netwerkdag in Zaamslag werd de podcast live opgenomen, wat resulteerde in zomerafleveringen 6 en 7. De gesprekken laten zien hoe breed de beweging is. Isabel van Eck noemt werken in onderwijs een voorrecht: "Je mag werken met kinderen, en daarmee ook bijdragen aan een generatie die de samenleving inclusiever maakt. Dat is een groot goed."

Boukje Paridaan, begeleider Passend Onderwijs, benadrukt de brug tussen onderwijs en jeugdzorg: "Beide werelden willen hetzelfde: het beste voor het kind. Toch kijken we vaak naar elkaar met vooroordelen. Als we dat blijven doen, vinden we elkaar nooit. Terwijl we elkaar juist kunnen bekrachtigen en aanvullen."

En Eefje de Hulsters en Sandra Verstraeten, beiden werkzaam in het speciaal onderwijs, trekken het perspectief groter: "Wij zijn als regio verantwoordelijk voor alle kinderen. Het zou vreemd zijn om onszelf in stand te houden ten koste van het grotere goed."

Een uitnodiging om te luisteren en om verder te denken

De podcast Werkplaats Inclusief is geen serie over hoe het moet. Het is een zoektocht in stemmen. Een uitnodiging tot meebewegen. De podcast biedt geen pasklare oplossingen, maar opent deuren. "Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan." Die houding, nieuwsgierig, onbevangen en bereid om het anders te proberen, maakt deze podcast niet alleen waardevol, maar ook hoopgevend. "Als je dat hebt," zegt Koen, "dan kunnen er hele mooie dingen gebeuren".

De afleveringen van de podcast Werkplaats Inclusief zijn te beluisteren op Spotify.

Column

De kipp'n van boer Frank

PIETER DE VRIES, INCLUSIEREGISSEUR DE STATIE

We zitten midden in de M-toets. Het is stil in de klas, op het gekras van potloden na. Ik lees hardop: "De kippen van boer Frank hebben een mooi leven gehad." Dan kijk ik op en vraag aan de klas: "Hoe zou je dat óók kunnen lezen?" Voor ik iets kan zeggen, doet hij het voor. Met een zwaar accent: "De kipp'n van boer Frank hebb'n mooi lev'n had." Zo heb ik, onbedoeld, de M-toets bruut verstoord doordat ik mijn lach niet in kon houden. Ik moet eigenlijk nog steeds lachen om wat er toen gebeurde. En de klas was mee. Vanaf dat moment was er iets fundamenteels veranderd.

Achteraf denk ik: gelukkig wist ik nog niets toen hij in mijn klas kwam. Niet dat hij 'nooit stilzit', 'altijd doorpraat' of 'huilt om het minste of geringste'. Dat is wat anderen over hem zeiden. Op papier en in de wandelgangen. Op zich snap ik nu wat ze bedoelden. Maar het gedrag had alles te maken met de context. Wisselende leerkrachten, thuisonderwijs tijdens de lockdowns, met als gevolg geen echte relatie met een leraar. Geen basis. Geen bedding.

Hoe onze leerling zich in de eerste weken voelde weet ik niet precies, want ik keek vooral naar de groep als geheel. Ik ben per slot van rekening groepsleerkracht. We zijn samen een klas, en daarin draagt iedereen bij aan het klimaat, de sfeer, het werk.

Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat iedereen ergens bij wil horen. Alleen de manier waarop iemand dat probeert, verschilt. Dat is wat 'het groep zijn' voor mij dagelijks zo boeiend maakt. Bij hem zag ik onhandige pogingen tot contact. Veel praten, grapjes door de uitleg heen, steeds reageren. Maar ook oprechte wil tot contact, veel enthousiasme en misschien wel een beetje onmacht.

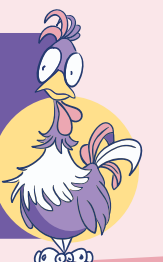
We spraken iets af. Drie blokjes op tafel tijdens de instructie. Bij een onderbreking ging er eentje weg. Alle blokjes weg? Dat betekende een pauze oefenwerk inhalen. Simpel, maar helder.

En effectief, zo bleek. Ik hoefde het maar één keer toe te passen. Daarna bleef hij steeds vaker al zijn blokjes houden. Ik zag hoeveel moeite hij daarvoor deed. Hoe graag hij erbij wilde horen. Ik genoot van de zichtbare inspanning om zich in te houden en ik voelde me trots.

Na die middag met de toets werd hij ook ineens de grappige. De leuke jongen waar anderen graag mee speelden, die met zijn guitige ogen verdriet kon omzetten in een voorzichtige glimlach. De leuke. De jongen waar anderen graag mee speelden. Zijn gedrag veranderde. Niet omdat hij werd 'gecorrigeerd', maar omdat de groep hem anders kon gaan zien. Niet het drukke kind, maar het kind met gevoel voor taal, timing en contact.

Aan het eind van het schooljaar kreeg ik een brief van zijn ouders. Ze vertelden dat hij een jaar eerder niet meer naar school wilde. Dat ze thuis hebben genoten van het plezier dat weer terugkwam. Misschien is het maar goed dat ik dat allemaal niet eerder wist. Dan had ik misschien anders gekeken. Minder onbevangen. Nu zag ik hem gewoon zoals hij was: een leerling in een groep. Op zoek naar zijn plek.

Oh, en voor de liefhebber: het juiste antwoord op die toetsvraag? De kippen zijn dood.

Twée scholen, twee manieren, één doel

Scholen waar kinderen zich gezien voelen, waar ze allemaal mee kunnen doen, waar iedereen gelijkwaardig is, en dat dichtbij huis. In Zeeuws-Vlaanderen bouwen we stap voor stap aan een netwerk van scholen die samen zorgen dat ieder kind onderwijs krijgt dat past. De manier waarop verschilt per school: van unitonderwijs tot klassiek ingericht lesgeven. Wat ze delen is de inzet voor goed onderwijs. Twee scholen vertellen open en eerlijk over hun aanpak, wat het hen oplevert en de vragen die ze tegenkomen.

De Steiger – Terneuzen

Ronald Audenaerd is directeur van de Steiger in Terneuzen. Binnenstappen op deze school voelt alsof je in een ander onderwijssysteem terechtkomt. Geen gangen met gesloten deuren naar vaste klassen, maar open ruimtes waar kinderen bewegen, zelfstandig werken, samenwerken of juist instructie volgen. Je hoort zachte stemmen, korte overlegjes, kinderen die zich verplaatsen tussen vakken of projecten. Geen chaos, maar beweging, ritme en ademruimte.

“We wilden een school bouwen die klopt met hoe kinderen vandaag leren en leven,” zegt Ronald. “Kinderen leren verschillend, denken verschillend, en hebben dus ook iets anders van ons nodig.” Hij zag het eerst bij zijn eigen kinderen: één die alles moet herhalen om het te onthouden, één die alles in één keer snapt, en één die vooral leert door te doen. “Ze zijn totaal verschillend,” vertelt hij. “En toch zaten ze allemaal in hetzelfde systeem.

Zelfde aanpak, zelfde aanbod. Terwijl ik dacht: dit kán toch niet werken voor iedereen?”

Daarbij komt dat de wereld veranderd is. “Kinderen groeien op in een tijd waarin kennis altijd beschikbaar is. De vraag is niet: wat weet je? Maar: wat kun je ermee? Kun je samenwerken, creatief denken, iets onderzoeken of maken? Dat is waar wij op inzetten.”

Werken in units

De school is ingericht in vier units. In elke unit zitten kinderen van twee leerjaren door elkaar. De dag start in een stamgroep met een vaste leerkracht, daarna gaan de leerlingen uiteen. Rekenen, taal, wereldoriëntatie, techniek: het gebeurt in wisselende samenstellingen, op drie verschillende niveaus. Wie denkt de instructie niet nodig te hebben, mag zelfstandig aan het werk. Wie meer uitleg nodig heeft, krijgt extra tijd en aandacht.

“Kinderen krijgen bij ons veel beslismomenten,” legt Ronald uit. “En we nemen hun keuzes serieus. Ook als dat betekent dat ze een keer op hun gezicht gaan. Dan praten we. Wat dacht je dat je kon? Wat gebeurde er? En wat ga je morgen doen?”

Onderzoekend leren

Naast de basisvakken is er veel ruimte voor projectonderwijs, talentontwikkeling en het zogenaamde STEAM-lokaal: een plek voor ontwerpen, onderzoeken, presenteren. Kinderen maken er presentaties, bouwen prototypes voor praktische problemen of werken samen aan creatieve oplossingen.

“We willen dat kinderen nieuwsgierig blijven. Dat ze leren ontdekken, verbanden leggen, hun eigen interesses leren kennen. Niet alleen via een methode, maar ook in de echte wereld.”

Dat gebeurt bijvoorbeeld in de wereldoriëntatieprojecten. Ronald noemt het voorbeeld van het thema ‘Tweede Wereldoorlog’, waarbij kinderen niet alleen over Anne Frank lezen, maar ook in hun eigen omgeving op zoek gaan naar struikelstenen. “Ze onderzoeken wie daar gewoond heeft, wat er met die families is gebeurd. Ze gaan echt de wijk in, stellen vragen, maken presentaties. Zo wordt het tastbaar. Dan gaat het leven.”

Samen verantwoordelijk

Opvallend is hoe intensief het team samenwerkt. Er is geen ‘mijn klas’ meer. De kinderen zijn van iedereen. Iedere middag komt het team bij elkaar: wat ging goed, waar is extra aandacht nodig, wie pakt wat op? Die gedeelde verantwoordelijkheid vraagt iets anders van leerkrachten dan in een klassikaal systeem. “Je moet elkaar durven aanspreken. Je moet kunnen schakelen, plannen, loslaten. Maar je krijgt er ook veel voor terug: ruimte, vertrouwen, gezamenlijke groei.”

In het begin was dat zoeken, geeft Ronald toe. “We wilden het systeem snel goed neerzetten. Wie doet wat, wanneer gebeurt wat, hoe houden we overzicht? Alles was gericht op structuur en organisatie. Maar ik vergat iets fundamenteels: hoe gaat het écht met de mensen die het moeten doen? Voelen ze zich gehoord, gesteund, gezien? Dat neem ik mee. Niet alles hoeft meteen perfect te zijn. Eerst het team, dan de rest.”

Kinderen die verschillen

In deze school komen ook kinderen binnen die elders vastliepen. Sommige hebben een dubbele diagnose, anderen zijn hoogbegaafd, of juist gedragsmatig moeilijk te plaatsen. In de E-unit krijgen zij een eigen plek, met compacte instructie en ruimte voor eigen projecten, filosoferen of debatteren.

“We zien dat kinderen hier opbloeien,” zegt Ronald. “Omdat ze niet steeds worden teruggefloten. Omdat ze ruimte krijgen om te laten zien wie ze zijn. Omdat ze mogen kiezen, en leren van die keuzes.”

Ook niet iedere collega past bij deze manier van werken, en dat is oké, vindt Ronald. “Je moet het willen. Je moet er energie van krijgen. Anders word je hier moe. We hebben ook afscheid genomen van mensen. Niet omdat ze niet goed waren, maar omdat het niet paste.”

Thuisnabij onderwijs

Hoewel het woord ‘inclusief onderwijs’ nauwelijks valt, is het gedachtegoed voelbaar in alles wat de school doet. Kinderen blijven zo veel mogelijk binnen het reguliere onderwijs. Ze krijgen hulp waar nodig, maar vooral: vertrouwen. “We hebben hier kinderen met ADHD, met gedragsproblemen, met grote gevoeligheden. En ja, soms was het spannend. Maar hun ouders zeggen nu: eindelijk komt mijn kind tot zijn recht. Niet omdat het systeem is aangepast, maar omdat het kind gezien wordt.”

Zoeken en schuren

De eerste lichting groep 8-leerlingen stroomt dit jaar uit. En hoewel de resultaten goed zijn en de sfeer sterk is, blijft het zoeken. “We hebben geen blauwdruk,” zegt Ronald. “We varen met z’n allen in een boot waarvan we nog niet precies weten waar die uitkomt. Soms is dat spannend. Soms wringt het.”

Sommige ouders vonden de aanpak in het begin verwarrend. “Een vader zei: jullie doen toch geen sociaal experiment met mijn kind, hè?” Ronald lacht: “Dat snap ik. We zijn in Zeeuws-Vlaanderen niet van grote woorden. Maar je moet het gezien hebben, het voelen, ervaren. Dan zie je: het werkt.”

Ook binnen het team schuurt het wel eens. “Niet alles lukt in één keer. Soms proberen we iets en werkt het niet. Of het botst in de samenwerking. Dat hoort erbij. Het vraagt veel van mensen, van hun flexibiliteit, van hun vertrouwen. Maar je hoeft het niet alleen te doen. We doen het samen.”

Inmiddels is het vertrouwen in de aanpak gegroeid. Vier ouderavonden per jaar, allemaal goed bezocht. Kinderen die met plezier naar school komen. Leerkrachten die hun talent inzetten, elkaars expertise benutten. En een directeur die blijft zoeken. “Ik weet niet precies waar dit uitkomt. Maar ik weet wel wat we willen: kinderen die leren met hun hoofd, hun hart en hun handen. En een school waar iedereen welkom is. Niet omdat het moet, maar omdat het kan.”

De Sterrenpracht – Axel

We lopen binnen bij de sterrenpracht. De geur van boeken, het zachte geroezemoes op de gangen, een verzorgd schoolplein dat met liefde is aangelegd door collega’s en hun partners. Alles ademt betrokkenheid. “Dit is onze school,” zegt directeur Lizo Koppejan. “We doen het samen, en we doen het goed.” De Sterrenpracht is een interkerkelijke basisschool in Axel, met een duidelijke identiteit. “Wij zijn een christelijke school, vanuit overtuiging. Dat is ons fundament,” vertelt Lizo. “Maar iedereen die zich kan vinden in onze visie, is welkom.”

Christelijke waarden, stevige basis

Die visie is voelbaar in de hele school. Iedere dag begint met een gebed, een bijbelverhaal en een lied. Niet als ritueel, maar als levend onderdeel van de dag. “We vertellen de verhalen echt,” zegt Lizo. “Zoals vroeger de meester dat kon. Met verbeelding, en met een haakje naar nu.”

De sfeer is warm, open en verzorgd. In het team, onder de kinderen, in het contact met ouders. De school is de enige in Zeeuws-Vlaanderen met deze signatuur, en dat maakt haar tot streekschool. Kinderen komen met de bus uit de hele regio. Wat hen verbindt? “Ouders kiezen ons omdat we stevig onderwijs bieden, maar ook omdat ze voelen: hier klopt het.”

Onderwijs met hoge verwachtingen

De Sterrenpracht werkt klassikaal, vanuit het leerstofjaarklassensysteem. Geen onderwijsvernieuwing en experiment, maar verdieping en meesterschap. “We geven goed les,” zegt Lizo. “Goede instructie, hoge verwachtingen, rust en regelmaat.” De school levert hoge opbrengsten met sterke scores op de eindtoetsen. Het belangrijkste resultaat is echter minder meetbaar: kinderen die lezen, denken en *willen* leren. “We investeren vanaf het begin in leesvaardigheid. Iedere leerling uit groep 3 leest vanaf het eerste moment elke week 1-op-1. Snel kunnen lezen betekent sneller begrijpen. En wie begrijpt, krijgt plezier.”

Leerkrachten krijgen daarbij ondersteuning van onderwijsassistenten en vrijwilligers. In de hal is een leerplein ingericht voor extra begeleiding. Voor leerlingen die meer aankunnen, is er een plusgroep, extra Frans of moeilijkere rekensommen. “We halen eruit wat erin zit. Met hoofd en hart.”

Ouders kiezen ons omdat we stevig onderwijs bieden, maar ook omdat ze voelen: hier klopt het.

Inclusie, nuchter en oprecht

Lizo is eerlijk over de spanningen die inclusief onderwijs soms met zich meebrengt. “We hebben een groot hart voor alle kinderen. We willen helpen, ondersteunen, ruimte geven. Maar soms lukt het niet. Als de veiligheid in het gedrang komt of als een kind anderen belemmert in hun ontwikkeling, dan trekken we grenzen.”

Hij vertelt over een leerling waarvoor het team alles uit de kast haalde. “We hebben gebeden, gezocht, mensen erbij gehaald. Maar het ging ten koste van te veel anderen. Dat doet pijn. Toch moet je dan durven zeggen: dit is niet de juiste plek. Soms is dat ook zorg.”

Dat schuurt, erkent hij. “Je wilt niemand uitsluiten. Maar inclusief betekent voor ons niet dat iedereen altijd en overal past. Het betekent: eerlijk kijken naar wat een kind nodig heeft én wat een school kan dragen. Daarin zoeken we naar mogelijkheden, niet naar uitzonderingen.”

“

Bij optredens zie je ineens een kind het lied in gebarentaal uitvoeren. Dat is prachtig. Maar het is geen doel op zich. Het gebeurt gewoon, omdat ze erbij horen.

”

Tegelijk laat de school zien wat er wel mogelijk is. Dove en slechthorende kinderen worden zonder veel ophef opgenomen. Ze krijgen ondersteuning van tolken en een gebarentaaljuf. “In eerste instantie wilden ouders er een groot project van maken: alle kinderen gebarentaal, veel media-aandacht. Maar dat is niet onze stijl. We doen het liever gewoon goed. Nuchter, zorgvuldig, zonder poeha.”

Juist doordat er geen nadruk op lag, werd het vanzelfsprekend. “Dat is voor mij ook inclusief: het normaal maken van verschillen, zonder het steeds te benoemen.” Het effect zie je terug in de school. Kinderen spelen samen, zingen samen, en leren ongemerkt heel wat gebaren. “Bij optredens zie je ineens een kind het lied in gebarentaal uitvoeren. Dat is prachtig. Maar het is geen doel op zich. Het gebeurt gewoon, omdat ze erbij horen.”

31

Een gemeenschap van betrokkenen

Lizo noemt de school een gemeenschap. “Onze leraren zijn hier vanuit overtuiging. Ze geloven in wat ze doen, letterlijk. We vragen van hen dat ze christen zijn, actief betrokken bij hun kerk. Dat maakt het team hecht.”

Dat geldt ook voor de samenwerking met ouders. De school werkt met ouderbetrokkenheid, als echt partnerschap. Elk jaar start met een gesprek: wie is dit kind, wat heeft het nodig, hoe gaan we samenwerken? “Ouders zijn loyaal en betrokken. We doen het samen.”

En de kinderen? Die voelen zich gezien. Lizo vertelt over een leerling zonder religieuze achtergrond die op school kennismakte met de bijbelverhalen. “Toen hij hoorde dat Jezus stierf, moest hij huilen. Hij kende het verhaal nog niet. Maar hij voelde het.”

Verzorgd, vakbekwaam, verbindend

Wat de Sterrenpracht bijzonder maakt is niet één element, maar de combinatie. De zorgvuldige manier van werken. De liefde voor het vak. De overtuiging dat ieder kind telt, maar niet ten koste van alles.

“We geloven dat ieder kind recht heeft op onderwijs waarin het gezien wordt. Soms betekent dat: maatwerk binnen de groep. Soms betekent het: eerlijk zijn over wat niet past. Maar altijd met respect, met zorg, en met oog voor het kind.”

Die zorg komt voort uit meer dan professionaliteit. Ze is geworteld in een gedeeld geloof, in christelijke waarden die richting geven aan hoe je met elkaar omgaat, wat je belangrijk vindt, en waar je elkaar op mag aanspreken. “Wij zijn een christelijke school, met kwaliteit. We geloven in goed lesgeven, in kennis, in zorg voor elkaar. En we geloven dat kinderen het beste groeien als ze zich verbonden voelen met zichzelf, met anderen, en met iets dat groter is dan henzelf.”

De school profileert zich niet met moderne franje. Geen hippe leermethoden of grote vernieuwing. “We zijn niet de modernste school,” zegt Lizo. “Maar misschien juist daardoor wel een hele moderne.”

De stem van de professional

Hoe zien inclusief onderwijs en opvang eruit in de praktijk? Uiteindelijk maken deze mensen het verschil. Professionals die elke dag kiezen voor contact, voor meebewegen en begrenzen. Die kijken naar het kind achter het gedrag. In deze portretreeks staan twee van hen centraal. Professionals uit het onderwijs en de kinderopvang, die laten zien dat inclusie vooral draait om kleine keuzes, moedige momenten en gedeelde verantwoordelijkheid.

Carmen Moes
Leerkracht Kindcentrum De Kameleon

"Soms moet je het taalboek nog even dichtlaten"

"Ik was in het begin heel gefocust op de methode. Doelgericht. De prestaties moesten omhoog. Tot ik merkte dat kinderen pas groeien als ze goed in hun vel zitten. Als ze zich gehoord voelen. En daar moet je soms eerst ruimte voor maken."

Carmen Moes werkt als leerkracht op Kindcentrum De Kameleon. Ze staat voor groep 6/7, een leeftijd waarop kinderen zichzelf en elkaar flink tegenkomen. "Er gebeurt van alles in die hoofden en harten. Dan is het mijn taak om rust te brengen, kaders te geven en ze eigenaar te maken van hun leerproces."

Dat begint al 's ochtends vroeg. De kinderen kiezen hun werkplek voor de dag. Op hun tafel ligt een blokje met drie kleuren. "Een vraagteken betekent: ik heb een vraag, maar ik wacht op de juf. Groen betekent: ik kan iemand helpen. Rood betekent: ik wil even alleen werken. Het lijkt simpel, maar je moet ze daarin echt begeleiden."

Gedurende de dag zijn er veel momenten waarop Carmen samen met haar groep reflecteert. "Soms leg ik de les stil en zeg ik: 'Hé, jij reageert nu zo, maar eerder zei je dat je dat zelf niet fijn vindt. Hoe zit dat?' Het gaat niet om goed of fout, maar om begrijpen wat je doet en wat dat met een ander doet."

Die reflectie zit ingebouwd in de dagstructuur. "We starten en eindigen elke dag met een incheckmoment. Hoe voel je je? Wat neem je mee? Wat wil je kwijt? Het zijn kleine dingen, maar ze maken verschil." Ook pauzes worden bewust voorbereid en nabesproken. "Wat ga je straks doen? Wat helpt jou daarbij? En hoe kijk je daar achteraf op terug?"

"Ik spiegel veel en stel vragen. Ik wil dat kinderen zich bewust worden van hun gedrag en dat van een ander. Dat ze leren hoe je het morgen anders kunt doen."

Carmen denkt veel na over hoe ze zelf voor de klas staat. Tijdens haar master Educational Needs hoopte ze op een lijstje met oplossingen, maar dat bleek anders te zijn dan ze had verwacht. "Ik kreeg een spiegel. Geen kant-en-klare aanpak, maar het besef dat mijn gedrag als leerkracht het verschil maakt. Hoe ik kijk. Hoe ik reageer. Hoe ik contact maak."

Dat contact is allesbepalend. Vooral bij kinderen die zich afzetten. Carmen herinnert zich een leerling die nieuw in de klas kwam en zich meteen groot maakte. "Ze zat in de modus: ik moet me bewijzen als sterkste. Ik heb toen bewust geïnvesteerd in de relatie tussen leerling en leerkracht. Kleine klusjes samen doen. Benoemen wat er gebeurde. Laten merken dat ze er mag zijn. Dat heeft gewerkt. Haar ouders vertellen nu dat ze zich gezien voelt. Dat is misschien wel het mooiste wat je als school kunt bereiken."

Carmen doet het niet alleen. "Wat ik hier heel waardevol vind, is dat de kinderen van ons allemaal zijn. We spreken elkaar aan, we hebben contact met de opvang, we bellen ouders als dat nodig is. Die betrokkenheid zorgt dat we het samen dragen." En natuurlijk gaat het niet altijd vanzelf. "Met 27 kinderen is het aanpoten. Maar ik leg me er niet zomaar bij neer. Als iets niet werkt, ga ik in gesprek met collega's. Wat heb jij gedaan in zo'n situatie? Wat kan ik proberen?"

Of ze haar onderwijs inclusief noemt? "Ik gebruik het woord nauwelijks. Voor mij is het gewoon onderwijs zoals het zou moeten zijn. Je kijkt naar wat nodig is. Je weet waar je voor staat. En je bent elke dag bereid om opnieuw te beginnen."

Harvey Nijskens
Pedagogisch professional
BSO het Kinderplein

“Je bent ook gewoon een kind”

“Een kind dat bij ons komt is soms al overvol voordat de BSO begint. Dan kun je alleen nog maar denken: wat heeft dit kind nu nodig? Niet morgen, maar nu. Soms is dat structuur. Soms is dat ontspannen in een stiltehuisje. En soms is dat... met modder spelen in de tuin en vies worden.”

Harvey werkt al jaren in de kinderopvang, inmiddels op een structuur-BSO. “Ik heb altijd affiniteit gehad met kinderen die net even wat meer nodig hebben. Dat heb ik van huis uit meegekregen. Mijn bonuszoon heeft ook jeugdzorg nodig. En ik zit zelf in de cliëntenraad van de stichting SPRING jeugdhulp. Dat verbindt me met ouders, met gemeenten en met andere organisaties.”

Wat hem aantrekt in de structuur-BSO is dat iedereen betrokken is. “De ouder, de IB'er, iemand van Aan-z: we zitten samen aan tafel. Dat maakt dat we dingen echt kunnen afstemmen. Dat we gedrag kunnen begrijpen in plaats van alleen bijsturen. Want gedrag zegt altijd iets. Het is onze taak om te achterhalen: wat wil dit kind ons eigenlijk vertellen?”

Modder en picto's

Structuur betekent bij Harvey niet starheid. “We werken bijvoorbeeld met picto's en een duidelijke dagindeling. Dat helpt, maar soms moet je daar ook van af durven wijken. Ontspannen is niet altijd netjes of stil. Laatst mocht een kind naar buiten. Speelde met modder. Was dat zoals het meestal gaat? Nee. Was het nodig? Ja. Als het kind daardoor kan landen, dan is dat waardevol.”

Voor Harvey zijn dat de momenten die tellen. “Het gaat niet om perfectie. Het gaat om ruimte geven, echt kijken, je afvragen: moet het kind in ons systeem passen of moeten wij meebewegen? Het antwoord is volgens hem beide. “School is vaak gericht op leren, wij zijn er juist op het sociaal-emotionele vlak. Samen kan het kloppen.”

Ruimte voor twijfel

Dat betekent niet dat het altijd goed gaat. “Soms heb ik dagen dat ik denk: dit werkt dus niet. Dan probeer ik het morgen anders. Je moet jezelf ook die ruimte gunnen. Er is niet één aanpak die altijd werkt. Het blijven kinderen, unieke personen. Dat vraagt elke keer weer iets anders. Wat gisteren werkte, kan vandaag totaal anders uitpakken.”

Doelen op maat

Harvey accepteert dat hij niet alles kan oplossen, maar neemt zijn verantwoordelijkheid serieus. “Vanaf het moment dat ik kinderen ophaal tot de overdracht met ouders, ben ik er. Ik noteer wat me opvalt, bespreek dat met ouders en, indien nodig, de IB'er. We stellen ook doelen, maar die zijn afgestemd op het kind. De structuur-BSO is altijd tijdelijk. Het doel is dat gedrag zich stabiliseert en het kind zich weer kan redden in een reguliere setting. Dan helpen kleine, haalbare doelen vaak het meest. Ook kleine stappen zijn vooruitgang.”

In de bus naast me

Rustig blijven, ook als een kind volledig in diens emotie zit, dat is een van zijn belangrijkste kwaliteiten. “Als een kind vol in zijn emotie zit heb je geen bereik. Dan moet je eerst ontspannen. Ik zeg vaak: ik kan niet in je hoofd kijken, dus je moet het me vertellen.”

Hij zoekt daarom actief naar momenten waarop dat gesprek kan ontstaan. “Soms merk ik al bij het ophalen van school dat er iets zit, maar ik krijg het er niet uit. Dan zet ik een kind naast me in de bus. Niet tegenover me, maar gewoon naast me. En dan, onderweg, komt het gesprek vanzelf.”

Juist in die rustige setting, zonder druk, openen kinderen zich. Dan hoor je wat er echt speelt. En dan kun je samen verder.”

Tegelijkertijd weet hij dat dit niet altijd mogelijk is. “Soms heb je tien kinderen op één dag, en komen kinderen al overprikkeld binnen van school. Dan is het alle hens aan dek. Dan moet ik snel schakelen, de dynamiek van de groep aanvoelen. Weten wie gevoelig is voor wie, waar ik wie neerzet, wat er nodig is om rust te creëren. Dat vraagt ervaring, overzicht en het vermogen om flexibel te blijven.”

Beweging en zelfreflectie

Deze manier van werken vraagt ook iets van hemzelf. “Ik moet blijven reflecteren. Wat doe ik? Wat straalt ik uit? Wat is het effect van mijn houding op de groep? Soms beseft ik: het ligt niet aan het kind. Hoe ik reageer, maakt verschil. Die spiegel hoort erbij. Dit werk vraagt dat je zelf ook meebeweegt.”

Voor Harvey is dat misschien wel de kern van inclusief werken. Niet een methode of eindpunt, maar een voortdurende beweging. “Elk kind is anders. Elke situatie is anders. Het vraagt telkens opnieuw kijken, schakelen, afstemmen. En blijven geloven dat het morgen anders kan, want dat is waar we het voor doen.”

“Gewoon” goed onderwijs

TWEE SCHOLEN, TWEE VERHALEN

Vraag in Zeeuws-Vlaanderen wat scholen belangrijk vinden en je hoort vaak hetzelfde: “We geven gewoon goed onderwijs.” Maar wat betekent dat eigenlijk? Op CBS De Torenberg in Zaamslag en De Moerschans in Hulst gaat het om veel meer dan een methode of een rapportcijfer. Het gaat om deuren die letterlijk openstaan, om ouders die samen tassen vullen met boeken en spelletjes en om leerkrachten die zeggen: fouten maken mag. Twee verhalen over wat gewoon goed onderwijs zo bijzonder maakt.

CBS De Torenberg

Een kijkje in het kamertje van Kim en Nelleke

Als het interview voor dit artikel (digitaal) van start gaat, schuift er al snel het hoofd van een leerling in beeld. Even kijken wat er gebeurt. In het kamertje van directeur Kim du Puy is dat heel normaal. Het is haar kantoor, maar ook de woonkamer van schoolhond Soof en, misschien nog wel belangrijker, een plek waar kinderen tot rust komen. Op de grond, tegen de hond aan, of gewoon in stilte.

Tijdens het gesprek komt diezelfde leerling meermaals terug. Voor een buitenstaander lijkt dat misschien rommelig, maar hier wordt iets wezenlijks zichtbaar: de leerling gaat voor. Daarmee is dit kantoor geen afgesloten ruimte, maar onderdeel van het pedagogisch klimaat van de school. “Leerlingen hoeven niks uit te leggen,” vertelt Kim. “Soms is even binnenkomen genoeg. Even bij Soof. Even op adem komen. Dan kunnen ze weer door.” Als ze wel iets willen vertellen, kan dat ook meteen. Kim en de intern begeleider van de school, Nelleke Bakker, werken hier en horen daardoor vaak rechtstreeks wat er speelt.

Bouwen aan veiligheid

Op De Torenberg staan de eerste weken, de gouden weken, in het teken van het thema bouwen. “Dat betekent bouwen in de vorm van constructies, maar ook echt bouwen aan een groepsgevoel, een goede sfeer, en dus aan een goed pedagogisch klimaat,” vertelt Kim.

Dat doen ze met liedjes, gesprekjes aan de deur en door de kinderen echt te leren kennen. “Wie ben jij? Wat neem je mee naar de klas? Daar beginnen we mee.” De norm in de groep is helder: je doet mee, je bent welkom en je mag fouten maken. “Als dat de sfeer is, dan geeft dat rust als kind,” zegt Kim. “Dan is er ruimte om te leren.”

Goed onderwijs begint bij het team

Diezelfde zorgvuldigheid zie je terug in hoe het team samenwerkt. “We hebben veel aangepakt om eigenaarschap bij het team te krijgen,” vertelt Kim. “Dat is er nu ook echt.”

“We hebben begeleiding gehad bij dat proces,” legt Kim uit. “We hebben gekeken: hoe richten we ons overleg in, hoe gaan we met elkaar om? En ook in dat we het tegen elkaar durven zeggen als het schuurt en dat dat gewoon mag.” Leerkrachten denken actief mee: wat loopt goed, wat behouden we, en wat kan beter? Dat doen ze samen, met plezier en met een kritische blik.

De verbeteringen volgen twee sporen. “We werken aan de basisvaardigheden,” zegt Kim. “En juist ook heel sterk aan Pedagogisch tact. Dit doen we door positief en preventief te werken aan een sociaal veilig klimaat” Het team stelde kernwaarden vast en ontwikkelde een visie die voelbaar is in de dagelijkse praktijk. “We willen uitstralen dat we een dorpsschool zijn,” zegt Kim. “Samen Leren Leven. Dat we het echt met elkaar doen.”

Als het niet vanzelf gaat

Zelfs met een stevig pedagogisch fundament lukt het niet altijd. “We willen elk kind tot zijn recht laten komen, maar we hebben ook nog 24 andere kinderen in de klas,” zegt Kim. “Soms moeten we zoeken naar een andere aanpak.”

Zo ontwikkelde de school een duidelijke structuur rond sociaal gedrag. Een belangrijk element daarin is het nadenkformulier: een instrument om kinderen te helpen reflecteren. “Je zegt niet: dit mag niet. Je zegt: je kan het ook anders doen,” legt Kim uit. Kinderen schrijven op wat er gebeurde, hoe ze zich voelden en wat ze kunnen proberen bij een volgende keer.

Voor sommige kinderen is dat genoeg. Voor anderen begint de echte zoektocht dan pas. “Tijdens zo’n zoektocht werken ouders, leerkracht en zorgcoördinator samen en daarbij luisteren we ook naar wat het kind zelf aangeeft”.

Samen verantwoordelijk

Die zoektocht doet De Torenberg onder andere samen met ouders. De school nodigde bijvoorbeeld ouders uit om mee te praten over kansrijk onderwijs. Het was een gesprek aan de hand van stellingen. Een daarvan was: “Ongelijke behandeling biedt gelijke kansen.”

Twaalf ouders kwamen. Ook de moeder van een meisje die snel overprikkeld was en daardoor deels thuis kwam te zitten. Kim vertelt: “Dat die moeder kwam was mooi en het toonde lef. Het was spannend voor haar, maar ze kwam toch.” Tijdens de bijeenkomst vertelde die ouder eerlijk: “Ik wil dit ook niet. We doen er alles aan om het beter te maken.” Voor de andere ouders was dat een belangrijk moment. Ze hoorden niet alleen de school, maar ook elkaar. “Dat bracht verbinding,” zegt Kim. “Je merkte dat ouders zich beter begrepen voelden, dat er ruimte was om te zeggen: het is soms moeilijk, maar we doen dit samen.” Soms is er meer nodig dan de school alleen kan bieden. Dan zoekt de school naar oplossingen en neemt contact op met De Springplank, de BPO’er of een orthopedagoog. “We wachten niet af. We bellen, zoeken en trekken samen op.” Dankzij die samenwerking kon een leerling met gedragsproblemen, die op het punt stond verwezen te worden, toch blijven. “We zagen verbetering,” zegt Kim. “En toen hebben we gezegd: we gaan door.”

Maar ook als er extra hulp komt, blijft de leerkracht in regie. “De leerkracht kent het kind. En het kind kent de leerkracht. Daar ligt de sleutel,” zegt Kim. Ondersteuning maakt het mogelijk dat kinderen in de groep kunnen blijven, maar het eigenaarschap ligt altijd bij het team.

Relatie, vakmanschap en vertrouwen

Bij een bezoek aan de school voor foto’s bij dit stuk, lopen we met Kim door de gangen. Een leerling komt voorbij. Kim houdt even halt en maakt een praatje. Ze had gezien dat het meisje net bezig was met haar taalwerk. Het meisje vertelt dat ze het nog best moeilijk vindt. Kim glimlacht en antwoordt: “Kijk hier nog eens naar en je weet het hè, fouten maken mag.”

Een klein moment misschien, maar precies daar wordt zichtbaar wat De Torenberg drijft: goed onderwijs als dagelijkse praktijk, gebouwd op relatie, vakmanschap en vertrouwen.

KC Moerschans in Hulst

We stappen binnen bij KC Moerschans in Hulst. De deuren staan open, letterlijk. De schuifwanden tussen de lokalen zijn weggeschoven, kinderen lopen naar het leerwerkplein, leerkrachten kijken mee in elkaars lessen. *“We verstoppen niks meer,”* zegt directeur Diana Blaeke. *“Alles is zichtbaar. Kinderen ontmoeten elkaar, maar leerkrachten ook. Je ziet elkaars lessen en ook elkaars struggles. En dat mag.”*

Die openheid staat symbool voor hoe de school naar goed onderwijs kijkt. Inclusief onderwijs klinkt groot en ingewikkeld, maar op KC Moerschans gaat het vooral om de dagelijkse praktijk. *“We dachten eerst: nu moeten we inclusief gaan zijn,”* vertelt Diana. *“Maar eigenlijk deden we dit al: elk kind zien en kijken wat een groep nodig heeft. Dat is gewoon goed onderwijs.”*

Kleine stappen, groot effect

Goed onderwijs hoeft niet altijd groots of ingewikkeld te zijn. Soms zijn het juist de kleine dingen die het verschil maken. Zo vertelt intern begeleider en adjunct-directeur Annelies de Kock over een begeleidster van Auris, die kwam om een leerling met een taalontwikkelingsstoornis te ondersteunen.

Ze gebruikte een praat-domino: pictogrammen in een zeshoek met de vragen wie, wat, waar, wanneer, hoe. *“Alles wat zij met dat ene kind deed, was eigenlijk goed voor de hele groep,”* zegt Annelies.

De school besloot het breder in te zetten. Sindsdien hangen de pictogrammen boven de borden in alle klassen. Diana vertelt: *“Iedereen heeft gisteren die praat-domino gekregen. En vandaag zie je hem al overal hangen. Leraren werken er meteen mee. Wat begon bij één leerling, helpt nu alle kinderen. Want wat goed is voor één, is vaak goed voor allen.”*

Ook emotionele check-ins zijn inmiddels een vast ritueel in alle groepen. Met behulp van emoji-kaartjes geven kinderen 's ochtends aan hoe ze zich voelen.

“Voor sommige kinderen is dat moeilijk,” zegt Diana. *“Juist zij worden nu uitgenodigd om het te oefenen. Maar het helpt iedereen.”* Annelies vult aan: *“Het kost maar twee minuten, soms zelfs minder. Toch doet het er enorm toe. Voor kinderen die leren woorden te geven aan hun gevoel, maar ook voor de juf, die meteen zicht krijgt op wat er leeft in de klas.”*

Struggles horen erbij

De populatie van De Moerschans is breed: kinderen met een migratieachtergrond, kinderen uit gezinnen met minder kansen en kinderen die juist meer aankunnen. Dat vraagt veel van leraren. Ze komen regelmatig situaties tegen waarbij een kind extra ondersteuning nodig heeft.

“Tien jaar geleden verwezen we sneller door,” vertelt Diana. *“Nu niet meer. We houden kinderen binnenboord, tenzij het echt niet meer gaat.”* Dat vraagt veel van het team, want binnen elke groep kom je dagelijks uitdagingen tegen. *“Die struggles horen erbij. En juist daarvan leren we, ontwikkelen we en groeien we.”* Voor leraren betekent dat ook kijken naar zichzelf, zegt Annelies: *“Niet: dit kind is lastig, maar: hoe reageer ik? Wat kan ik anders doen? Met de juiste mindset kan je veel bereiken.”*

Kwaliteit in ontwikkeling

Waar goed onderwijs vroeger betekende de methode draaien, kiest KC Moerschans nu bewust een andere weg. De methode is nog steeds een hulpmiddel, maar niet meer heilig. *“We gebruiken hem veelal als bronnenboek,”* zegt Annelies. *“Het doel van de les is leidend. Groei is het doel, niet het afwerken van bladzijden.”*

Concreet betekent dat soms een heel andere aanpak. *“Neem begrijpend lezen,”* vertelt Diana. *“In plaats van vragen uit het werkboek gebruiken we bijvoorbeeld een venndiagram. Kinderen zoeken verschillen en overeenkomsten en vullen dat samen in. Het maakt niet uit op welk niveau je zit: iedereen kan meedoen, iedereen kan bijdragen.”*

Samen met ouders

Ook ouders worden actief betrokken en meegenomen in de ontwikkeling van het onderwijs. Elke woensdag maken ze samen verteltassen: creatieve tassen vol boeken en spelletjes die de kinderen in de klas gebruiken. Je ziet ouders samen genieten, samen werken. Het is ook bedoeld voor ouders die de Nederlandse taal nog beter willen leren. Iedereen is daar welkom.

Doen wat ertoe doet

Op KC Moerschans gaat goed onderwijs dus niet om een label of alleen om een methode, maar om keuzes die dagelijks worden gemaakt. Met open deuren, kleine stappen en een mindset die zegt: *dit doen we samen.* Of, zoals Diana het samenvat: *“We moeten ons steeds blijven afvragen: doen we de juiste dingen? Doen we de dingen die ertoe doen?”*

Op één lijn

In dit magazine delen verschillende mensen hun perspectief op wat goed en inclusief onderwijs en inclusieve kinderopvang voor hen betekenen. Ieder met eigen woorden, ieder vanuit een andere rol. Toch klinkt in al hun uitspraken iets gemeenschappelijks door. De quotes op deze pagina lijken op tegeltjeswisheden: kort, krachtig en vol betekenis. Ze laten zien dat we in onze regio vanuit hetzelfde gedachtegoed werken. Een gedachtegoed waarin ieder kind erbij hoort, zich kan ontwikkelen en gezien wordt, en waarin we samen de verantwoordelijkheid dragen om dat mogelijk te maken.

“Ik geloof niet dat een kind expres tegen een muur staat te schoppen. Op dat moment zegt een kind eigenlijk: ‘Help mij, het lukt me even niet.’ Dan ben jij als leerkracht die steunpilaar.”

Eefje Hulsters, de Regenboog

“Je kunt als leerkracht zeggen: dit kind past niet. Maar als hij 80% van de tijd wél meedoet, dan moeten we daarop inzetten.”

Coen Kaijser – de Oude Vaart

“Inclusief onderwijs draait voor mij om recht doen aan kinderen. Niet hen passend maken binnen ons systeem, maar kijken: wat heeft dit kind nodig, en hoe kunnen wij dat organiseren?”

Richard Bertram – de Laureyn

“Soms betekent inclusief onderwijs dat we bewust de kaders oprekken. Omdat het kind dat nodig heeft.”

Sentina van Hal – St. Jozef

“De grootste drempel zit vaak niet bij de kinderen, maar bij onszelf. Durven we los te laten wat we gewend zijn?”

Ronald Audenaerd – de Steiger

“Inclusie is niet altijd mooi of makkelijk, het is ook een uitdaging en mag fout gaan.”

Koen Capello – de Kameleon

“Als er hier een kind komt met een zorgvraag, kijken we eerst wat wél kan. Maar het is ook krachtig om te zeggen als iets niet lukt.”

Lizo Koppejan – de Sterrenpracht

“Natuurlijk zou het makkelijker zijn als je met meer mensen voor de klas staat. Maar ook als je in je eentje voor 27 kinderen staat, lukt het, door duidelijke structuren en samen verantwoordelijkheid te dragen.”

Carmen Moes – de Kameleon

“Inclusief onderwijs... we noemen het nog zo, maar eigenlijk gaat het gewoon over goed onderwijs waar alle kinderen bij horen.”

Edwin Kint – voormalig directeur st. Antoniuschool

“Inclusief onderwijs betekent niet dat we elk kind individueel iets anders bieden, maar dat we het onderwijs zo vormgeven dat de groep krijgt wat die nodig heeft.”

Margreet Otte – st. Antoniuschool

“We moeten stoppen met denken: ‘Als wij het niet kunnen, dan iemand anders wel’. We moeten gaan denken: ‘Wat hebben wij nodig om het wel te kunnen?’

Stephan Schouten
– interim directeur st. Antoniuschool

“Je moet echt proactief zijn als school. Routes zijn er wel, maar je moet ze actief zoeken en benutten. Dat maakt het verschil.”

Kim du Puy – CBS de Torenberg

“De term ‘inclusief’ impliceert dat er ook zoiets bestaat als ‘exclusief’ onderwijs. Dat schuurt. Wij zeggen: we doen wat nodig is voor alle kinderen.”

Annelies – KC Moerschans

“Struggles horen erbij. En van die struggles leren we, ontwikkelen we, groeien we.”

Diana Blaecke – KC Moerschans

“Niet elk kind past in de methode. Dan kijk ik: hoe kan ik het op een andere manier laten werken?”

Eva Kuiper – de Heidepoort

De leerkracht

MET EVA KUIJPER, LEERKRACHT GROEP 6/7/8 – KINDCENTRUM HEIDPOORT

Inclusief onderwijs: hoe doe je dat eigenlijk, in de praktijk van alledag? In een klas met verschillende niveaus, gedragsuitdagingen en de druk van methodes en toetsen? We spreken met Eva Kuijper, leerkracht van groep 6/7/8 op Kindcentrum Heidepoort. Wat opvalt? Het gemak waarmee ze naar inclusief onderwijs kijkt. Nuchter, positief en met een sterk team om zich heen laat ze zien dat het voor haar begint met kijken, luisteren en doen.

Wat betekent inclusief onderwijs voor jou in de praktijk?

“Ik noem het zelf eigenlijk nooit inclusief onderwijs. Voor mij gaat het gewoon om iets heel concreets: mijn inzet voor ieder kind. Dat ik kijk wat iemand nodig heeft en hoe we dat binnen de school mogelijk kunnen maken. Daarnaast dat we het kind in het dorp laten, in zijn of haar vertrouwde omgeving. Daar geloof ik echt in. Je haalt kinderen niet zomaar weg, je laat ze groeien waar ze vandaan komen.”

Die houding vraagt wel iets van het team. “We moeten bereid zijn om ons aan te passen. We hebben bijvoorbeeld leerlingen die op een lager niveau lezen en/of rekenen of spelling doen. Zij werken met een eigen map, op eigen tempo. We gaan in zo’n geval pas verder naar een nieuw doel als het kind daar klaar voor is. Zo maken we het onderwijs passend, zonder dat iemand zich buitengesloten voelt.”

Dat werkt door in alles: “We begonnen vorig jaar met het thema ‘bijtjes – iedereen hoort erbij’. Dit jaar is het ‘klavertjes vier – samen geluk brengen’. Het zijn symbolische thema’s, maar ze geven richting aan hoe we met elkaar omgaan. Als we dat op school centraal stellen, voelen kinderen zich gezien. Ook als ze niet helemaal in het standaard plaatje passen.”

Wat zijn voor jou de grootste uitdagingen in dit werk?

“De tijd. Ik heb veel voorbereidingstijd nodig, zeker in een groep 6/7/8. Ik ben na schooltijd vaak nog bezig met plannen, afstemmen, organiseren. Ik merk dat ik die tijd soms mis. Dat is wel een worsteling.”

Ze benadrukt hoe belangrijk een goed team dan is. “Gelukkig staan we hier echt samen. Omdat we een team hebben dat op één lijn zit, kunnen we veel meer. Ik voel dat we dit samen dragen. Dat geeft energie. Als iemand niet meebeweegt, dan wordt het moeilijk. Hier willen we allemaal hetzelfde bereiken. Dan kan ik, ook al is het zwaar, toch steeds denken: hoe gaan we dit samen doen?” Eva laat zich niet snel uit het veld slaan. “Soms denk ik: waarom lukt dit nu niet? Dan heb ik gewoon een dag nodig. Even resetten. De volgende dag begin ik opnieuw. Ik zeg dat ook tegen de kinderen: vandaag was lastig, maar morgen starten we met een schone lei.”

Hoe houd je balans tussen structuur en flexibiliteit in de klas?

“Dat blijft elke dag zoeken. In mijn groep zit best veel gedrag. Dan merk ik dat te veel vrijheid soms misbruikt wordt. Dus ik moet duidelijke kaders stellen: dit is de regel, hier houden we ons aan. Tegelijkertijd weet ik dat een vaste aanpak niet voor iedereen werkt. Flexibiliteit is nodig, maar het moet wel doordacht zijn. Ik kan niet zomaar loslaten, het vraagt heel goed kijken naar wat werkt voor wie.”

Ze geeft een voorbeeld: “We hebben kinderen die behoefte hebben aan rust en voorspelbaarheid. Die varen wel bij een vaste routine. Anderen hebben juist ruimte nodig om te bewegen of dingen op hun eigen manier te doen. Dan kun je niet strak de methode volgen. Dus moet ik soms denken: oké, hoe kan ik dit leerdoel op een andere manier bereiken?”

Ook in het lesaanbod wordt gezocht naar balans. “We merkten dat begrijpend lezen bij onze kinderen niet echt aansloeg. Toen hebben we gekeken: kunnen we dit anders doen? Bijvoorbeeld door technisch lezen en spelling erbij te betrekken, en het meer te verweven met andere vakken. Als we begrijpend lezen ook terug laten komen in wereldoriëntatie of in een project, snappen kinderen ineens waarom het belangrijk is. Dan wordt het betekenisvol.”

Hoe leer je kinderen omgaan met verschillen?

“Door het gewoon bespreekbaar te maken. Ik heb veel aandacht voor groepsvorming en gedrag. Voor elke pauze reflecteren we: wat verwachten we, hoe willen we met elkaar omgaan? We doen dat structureel, zodat het vanzelf onderdeel wordt van hoe we werken.”

Ze gelooft in eerlijkheid en openheid. “Ik ben duidelijk naar kinderen over wat we van ze verwachten. Daarnaast geef ik ook ruimte om fouten te maken. Als je die veiligheid voelt, kun je groeien. En kinderen leren ook ontzettend veel van elkaar. In onze unit zie ik oudere kinderen die jongere helpen, kinderen die elkaar aanspreken of opvangen. Dat is zo waardevol.”

De basis ligt volgens Eva in relatie. “Als de band goed is tussen de leerkracht en de kinderen, dan kun je ook dingen van ze vragen. En dan nemen ze ook iets aan van wat je zegt. Relatie is alles.”

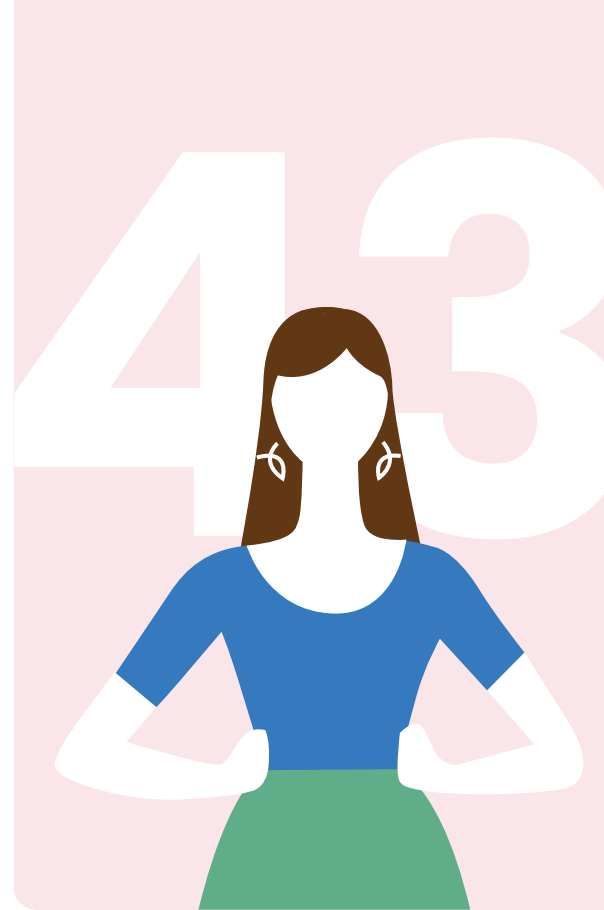
Hoe zorg je dat jij als leerkracht blijft groeien?

“Spiegelen, dat is een belangrijk woord voor mij. Wat straal ik uit? Wat is mijn effect op de groep? Wat werkt, en wat werkt niet? Ik moet bereid zijn om dat te onderzoeken. Om te blijven leren.”

Dat vraagt ook lef om van het geplande pad af te wijken. “Soms werkt het gewoon niet zoals ik dacht. Dan moet ik andere wegen zoeken. En dat is niet erg, zolang ik het doel maar voor ogen houdt: ieder kind verder helpen.”

Ze ziet inclusief onderwijs niet als iets nieuws of ingewikkelds. “Als je je inzet voor elk kind, ben je er al mee bezig. Het gaat erom dat je blijft onderzoeken hoe het wel werkt, en dan is het juist fijn als je een team om je heen hebt dat met je meedenkt. Want alleen red je het niet, samen kom je verder.”

Tot slot: “Ik zie mezelf dit nog jaren doen. Gewoon omdat ik het leuk vind en omdat ik kinderen wil meegeven: blijf gewoon jezelf, dan komt het vanzelf wel goed. Je hoeft niet alles al te kunnen. Begin klein. Dat is vaak al meer dan genoeg.”

In beweging

EEN INITIATIEF IN ONTWIKKELING EN EEN UITNODIGING OM VERDER TE KIJKEN

Wie met aandacht kijkt naar inclusie in onderwijs en opvang in Zeeuws-Vlaanderen, ziet een beweging die voortdurend in ontwikkeling is. De stille kracht van mensen die elke dag opnieuw kiezen voor samenwerking, voor anders kijken en voor vasthoudendheid. Wat vandaag nog een voorzichtig idee is, kan morgen al een waardevolle praktijk zijn. En misschien is het tegen de tijd dat dit magazine bij je op tafel ligt alweer ingehaald door de realiteit.

In dit artikel nemen we je mee naar zo'n initiatief in opbouw, als uitnodiging om verder te kijken. Een voorbeeld van hoe onderwijs, opvang en zorg samen optrekken in een klein dorp, onder één dak. Waar inclusief onderwijs en inclusieve kinderopvang niet beginnen bij het kind, maar bij de vraag: wat kunnen wij doen om ruimte te maken voor ieder kind, in de wereld van vandaag?

Een gezamenlijk initiatief in Sluis

Basisschool De Nieuwe van Dale in Sluis deelt het gebouw met een peuterspeelzaal en met een zorggroep van Juvent. In die zorggroep krijgen kinderen vooral onderzoek en begeleiding: wat is er precies aan de hand, wat hebben deze kinderen nodig en kunnen ze (weer) aanhaken in het regulier onderwijs of is uitstroom naar speciaal onderwijs passender? Tot nu toe zaten de kinderen van de zorggroep vooral in hun eigen setting. Dat gaat veranderen. Hier starten school, opvang en zorg samen met een nieuw initiatief: één ochtend per week brengen ze kleine groepjes kinderen bij elkaar.

"We beginnen klein," vertelt locatieleider Claudine Poorter. "Vier peuters, vier kleuters uit groep 1-2, en vier kinderen uit de zorggroep. Samen, in een rustige setting." Bij de groep zijn steeds drie volwassenen betrokken: een leerkracht, een pedagogisch professional en een begeleider uit de zorggroep. De ontmoeting duurt ongeveer een uur. Er is een kringactiviteit, een gezamenlijk spel- of leermoment met materialen, en er wordt buiten gespeeld.

"De leerkracht neemt daarbij de leiding," legt Claudine uit. "De pedagogisch professional en de zorgbegeleider bieden ondersteuning. Zo kunnen we goed kijken: hoe reageren de kinderen, wat leren ze van elkaar, en wat nemen ze over?"

Samen spelen, samen leren

De kinderen uit de zorggroep hebben vaak weinig voorbeeld aan elkaar, vertelt Claudine. "Je komt daar niet zomaar; het gaat om kinderen met een specifieke zorgvraag. Het is een kleine groep. Zowel qua didactiek als gedrag hebben ze weinig voorbeeld aan elkaar. Door ze samen te brengen met peuters en kleuters, zien we nieuwe dingen gebeuren.

Ook voor de peuters en kleuters is het waardevol: samen opgroeien maakt verschil. "Als kinderen vanaf het begin samen opgroeien dan is hoe een kind is, gewoon wie hij is. Het is niet bijzonder. Ze groeien mee met elkaar, ontwikkelen samen. Later instromen is altijd moeilijker, dan moet je je plek vinden. Maar jong beginnen maakt het vanzelfsprekend."

Gebouwd op samenwerking

Het initiatief is ontstaan vanuit de nauwe samenwerking in het gebouw. "We hebben een werkgroep," vertelt Claudine. "Iedere partner trekt daarin de kar en koppelt terug naar de eigen organisatie. Soms schuift de intern begeleider aan, of Sjaak Hamelink van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs. Zo houden we overzicht en bouwen we stap voor stap verder." Dat werkt goed omdat de organisaties onder één dak zitten. "Het gebouw is klein, je komt elkaar vanzelf tegen. Dat maakt het makkelijk om samen te werken, niet alleen te overleggen."

De samenwerking sluit aan bij iets dat er al is: de startgroep waarin peuters van drie jaar wekelijks meedraaien met de kleutergroep. Voor hen wordt de stap naar school straks heel vanzelfsprekend. Nu wordt die lijn doorgetrokken naar de zorggroep. En dat is nodig, benadrukt Claudine. "Kinderen in de zorggroep hebben geen regulier voorbeeld. Je weet dus ook niet hoe ze zich ontwikkelen. Daarom is dit zo belangrijk. Veiligheid is daarbij de grens, dat moet altijd vooropstaan. Maar verder kan er heel veel, en hebben we ook echt succeservaringen."

Pilot uitgelicht

Binnen het samenwerkingsverband zijn de afgelopen jaren meerdere pilots gestart rondom inclusief onderwijs. Hoewel we vaak spreken over pilots, wekt die term soms de indruk dat het om een vrijblijvende proef gaat. In werkelijkheid zijn het zorgvuldig doordachte projecten, gedragen door professionals die vanuit overtuiging en inzicht werken aan verandering. Het zijn initiatieven waarin mensen zich met volle inzet verbinden aan de ambitie om onderwijs en opvang inclusief te maken. Elke pilot kende zijn eigen pad, met uitdagingen en successen.

In dit artikel vertellen we over de pilot Windkracht in Oostburg. Hier werken twee basisscholen en een kinderopvangorganisatie samen in één gebouw. Hun verhaal laat zien dat inclusie in onderwijs en opvang geen vast recept is, maar een proces van zoeken, leren en samenwerken.

Een lange aanloop

Toen kwaliteitsmedewerker Jorien Haartsen van De Berenburg anderhalf jaar geleden begon, waren de eerste plannen voor een pilot al in de maak. “De aanloop was lang,” vertelt ze. “We wilden af van aparte groepjes. Maar dat beeld, kinderen ergens apart opvangen, was hardnekkig. Daar hebben we heel veel met elkaar over gesproken.”

Twee sporen: Windkracht en expertise

Om inclusief onderwijs en inclusieve kinderopvang stap voor stap vorm te geven, werd gekozen voor een tweesporenaanpak.

Spoor 1 is het Windkrachtteam, bestaande uit leerkrachten van beide scholen en pedagogisch professionals van de kinderopvang.

Elke dag zijn twee teamleden aanwezig in het gebouw. “Het zou mooi zijn als je twee fulltimers had, maar zo werkt het niet in de wereld,” zegt Jorien. “Dus we doen het met z’n vieren of vijven. Het is nog zoeken, maar ze springen in waar nodig. Soms ondersteunen ze een leerling direct in de klas of kind in de groep op de kinderopvang, soms halen ze hem even uit de groep om te oefenen. Altijd met het doel dat het kind in de groep kan meedoen.”

Ook professionals profiteren van de inzet. “Een vraag kan ook gaan over klassen- of groepsmanagement. Dan gaat een Windkracht-teamlid naast je staan en bouw je samen structuur op. Het gaat dus niet alleen om het kind, maar ook om de professional.”

Spoor 2 richt zich op de lange termijn: het versterken van de gezamenlijke expertise.

“Het Windkrachtteam en onze procesbegeleider Nicole nemen overal signalen mee. Als een thema meerdere keren terugkomt, bijvoorbeeld klassen- of groepsmanagement, kan dat aanleiding zijn voor een gezamenlijke scholing of een vaste werkwijze.” Ook intervisie en het uitwisselen van ervaringen zijn onderdeel van dit spoor. “Wat ik niet weet, weet jij misschien wel. Dat willen we veel meer benutten.”

De rol van procesbegeleider Nicole

Een belangrijke speler in de pilot is procesbegeleider Nicole, die via het samenwerkingsverband is aangesteld. Zij is onafhankelijk en houdt overzicht. “Ze is heel goed in het bewaken van processen en in de omgang met elkaar. Ze zorgt dat we niet te snel gaan, maar ons aanpassen aan wat er nodig is.”

Knelpunten en overwinningen

De grootste uitdaging bleek de samenwerking tussen de drie organisaties. “We dachten: we zetten een werkgroep op en gaan beginnen, maar dat werkte niet. De tijd die we genomen hebben om elkaar te leren kennen was nodig.”

Ook praktische verschillen tussen onderwijs, kinderopvang en de gemeente, zoals wet- en regelgeving, bleken lastig. “Dat zijn schotten waar je steeds weer tegenaan loopt, daar proberen we samen creatief mee om te gaan.”

Toch ziet ze dat er veel gewonnen is. “Het gesprek is op gang gekomen. Leerkrachten en pedagogisch professionals delen hun zorgen en ideeën, en komen soms zelf al met oplossingen. Het is nog klein, maar dat is al de winst.”

Kleine stappen, grote ambitie

De ambitie van het team reikt verder dan tijdelijke ondersteuning. “We willen naar een gezamenlijke pedagogische aanpak voor het hele gebouw. Misschien wordt dat PBS (Positive Behavior Support), misschien iets anders. Belangrijk is dat we straks allemaal dezelfde werkwijze hanteren.”

Op termijn moet het Windkrachtteam niet meer nodig zijn. “Dat is de ambitie. Of dat lukt, weten we niet. Maar je moet ergens naartoe werken.”

Inspiratie voor anderen

Wat het verhaal van de pilot Windkracht laat zien, is dat inclusief onderwijs en opvang geen methode is die je van de plank trekt. Het is een proces van zoeken, proberen en bijstellen. Het vraagt lef, tijd en vertrouwen.

“Het streven is dat we alle kinderen hier uit de buurt kunnen opvangen,” besluit Jorien. “Of dat altijd lukt, weet ik niet. Ik vind het ook sterk als je eerlijk kunt zeggen wat wel en niet kan, maar ik ben wel van mening dat je moet blijven zoeken. Ik hoop dat je dan groepen kinderen ziet die goed in hun vel zitten en professionals die het gevoel hebben: ik heb er grip op, het werkt, ik zie alle kinderen en ik kan ze voldoende bedienen.”

De inclusiekoffer

EEN UITNODIGING TOT GESPREK

Inclusief onderwijs en inclusieve opvang beginnen met een goed gesprek. Over wat je ziet, wat je hoopt en wat je misschien nog spannend vindt. De inclusiekoffer helpt daarbij. Het is een verzameling materialen om samen stil te staan bij de vraag: wat betekent inclusie voor ons?

Hoe is de koffer ontstaan?

De koffer is ontwikkeld vanuit de Werkplaats Inclusief, door een groep betrokken mensen uit onderwijs en kinderopvang. De wens was helder: het inclusieverhaal moest verder reiken dan de werkplaats alleen. Er was behoefte aan een tastbaar hulpmiddel dat uitnodigt tot dialoog, maar ook een gedeeld referentiekader biedt: wat bedoelen we eigenlijk als we het hebben over inclusie in onderwijs en opvang?

Zo ontstond het idee van een fysieke koffer. Herkenbaar, bruikbaar, en inzetbaar op scholen en kinderopvanglocaties. Als hulpmiddel om de beweging richting inclusief denken en werken te ondersteunen.

Wat zit er in de koffer?

De inhoud van de koffer is zorgvuldig samengesteld en biedt ruimte voor verschillende routes. Alles is zowel fysiek als deels digitaal beschikbaar. De koffer kan zelfstandig worden gebruikt, of onder begeleiding van iemand van de Werkplaats Inclusief.

Een uitnodiging

De koffer reist inmiddels van locatie naar locatie. Soms als startpunt voor een eerste gesprek, soms als verdiepende stap in een breder ontwikkeltraject. Iedere school, ieder kindcentrum of opvanglocatie gebruikt hem op een eigen manier.

Misschien heb je hem al eens voorbij zien komen. Misschien is dit het moment om hem er (weer) eens bij te pakken. Voor een teamoverleg. Voor een studiedag. Of gewoon, om het gesprek over goede en inclusieve onderwijs of kinderopvang weer op gang te brengen.

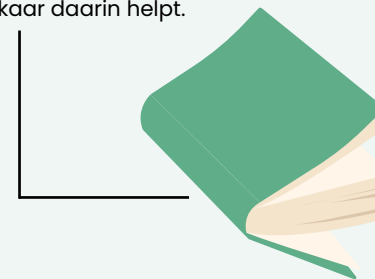
2. STELLINGEN (VANUIT DE DIALOOGKAARTEN VAN SOFIE SERGEANT)

Deze prikkelende uitspraken zijn onderdeel van een werkvorm gebaseerd op de dialoogkaarten van Sofie Sergeant. Stellingen als “Elke leerling is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid” of “Wij vergelijken leerlingen niet met elkaar” helpen om eerlijke en nieuwsgierige gesprekken te voeren. Wat betekent dit voor jou? En voor het team?

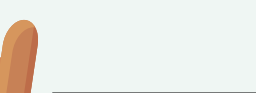
5. INCLUSIEVE TAAL

Welke woorden gebruiken we voor kinderen, ouders en collega's? De werkvorm rondom taal nodigt uit om stil te staan bij termen die (onbedoeld) oordelen of labels bevatten. Samen kies je bewustere, positievere taal en spreek je af hoe je elkaar daarin helpt.

1. DE INCLUSIELADDER

Drie ladders (voor organisatorische, sociale en didactische inclusie) helpen je in kaart te brengen waar je als team staat. Je bepaalt samen waar je naartoe wilt groeien, wat dat betekent voor kinderen, en wat er nodig is om daar te komen. Een praktische en verdiepende werkvorm.

4. TIEN KENMERKEN VAN DE INCLUSIEVE PROFESSIONAL

Wat maakt een professional inclusief? Deze tien kenmerken helpen je het gesprek aan te gaan over houding en gedrag. Welke kenmerken gun je jouw leerlingen? Wat zie je bij jezelf en wat zou je willen ontwikkelen? De ‘dit zie je mij doen’-kaart helpt om concreet te maken wat je wilt laten zien in de praktijk.

3. HET MANIFEST VAN DE WERKPLAATS INCLUSIEF

Wat verstaan we in Zeeuws-Vlaanderen onder inclusie? Het manifest biedt een gezamenlijke visie op inclusief onderwijs en kinderopvang. Geen rigide definitie, maar een vertrekpunt voor reflectie en gesprek.

Inclusie in de praktijk: BSO Het Kinderplein

Hoe maak je inclusie concreet in de kinderopvang? Voor Daniëlle van de Wege, manager Team en Ontwikkeling bij Kinderopvang Zeeuws-Vlaanderen, is het dagelijks praktijk. In Terneuzen werkt zij mee aan de ontwikkeling van BSO Het Kinderplein: een voorziening waar kinderen met en zonder extra ondersteuningsbehoeften samen worden opgevangen.

Een tussenstap die ontbrak

Volgens Daniëlle liep de reguliere opvang regelmatig tegen grenzen aan. “Er zijn kinderen waarbij we ons handelingsverlegen voelen,” vertelt Daniëlle. “Soms hebben we te weinig kennis, soms is de groep gewoon te groot. Het oude antwoord was dan om een kind naar een behandelgroep of een aparte voorziening te sturen. Maar wat gebeurt er daarna? Hoe keren ze terug in de gewone groep? We misten een tussenstap. Daarom wilden we een plek creëren waar kinderen tijdelijk extra ondersteuning krijgen, maar wel binnen hun eigen vertrouwde omgeving.”

Die plek werd BSO Het Kinderplein: geen aparte setting, maar onderdeel van de reguliere opvang, met ruimte voor maatwerk.

Bewuste keuzes

Al bij de start werden keuzes gemaakt die bepalend zijn voor de toon. Daniëlle: “We noemen het niet ‘BSO-Plus’ of ‘speciale voorziening’. Het is gewoon BSO Het Kinderplein. Zo houden we het normaal. Kinderen spelen samen, de deur naar de reguliere BSO staat letterlijk open. We willen verschillen niet benadrukken, maar ruimte maken voor wat een kind nodig heeft.”

Ook in de aanpak van de intake klinkt die visie door. Niet alleen het kind, maar ook de context staat centraal. “Want als thuis niks verandert, ben je morgen weer terug bij af,” zegt Daniëlle. Daarom schuiven ook ouders en de gemeentelijke toegang tot zorg (Aan-z) aan tafel bij de start.

Rust, structuur en normaliseren

Bij Het Kinderplein is bewust gekozen voor meer medewerkers per kind, kleinere groepen en duidelijke structuren. Overgangen worden aangekondigd met pictogrammen, er zijn rustige hoeken ingericht en kinderen weten waar ze aan toe zijn.

“We normaliseren,” benadrukt Daniëlle. “En tegelijkertijd geven we de ruimte en structuur die nodig is.”

Dat vraagt ook iets van de medewerkers zelf. “We moeten soms echt onze eigen routines loslaten,” zegt Daniëlle. “Dat is niet altijd makkelijk, maar daardoor ontdekken we wel nieuwe manieren van werken die goed zijn voor *alle* kinderen.”

Resultaten en grenzen

De eerste ervaringen zijn positief. Daniëlle vertelt over een kind dat dit jaar begon bij Het Kinderplein. Zijn gedrag maakte het voor de reguliere opvang moeilijk om hem goed te begeleiden. Nu, enkele maanden later, kan hij weer terug naar een reguliere BSO en maakt hij de overstap naar regulier onderwijs. “Die moeder zei: het is ongelooflijk wat een verschil ik merk en wat een rust hij uitstraalt.”

Maar Daniëlle is ook realistisch: “Soms moet je kunnen toegeven dat je iets niet kan. Wij zijn geen behandelsetting,” zegt ze. Tegelijkertijd benadrukt ze dat het gesprek met ouders en zorgpartners dan essentieel is om te zoeken naar wat wel kan.

Blijven leren

Voor Daniëlle en haar collega's is Het Kinderplein meer dan een project: het is een leerschool. De inzichten die hier ontstaan, worden toegepast in andere groepen. Wat voor kinderen met extra ondersteuningsbehoeften werkt, blijkt vaak goed voor alle kinderen.

“We zijn mooie dingen aan het doen,” zegt Daniëlle. “we leren elke dag.”

Het mooiste wat je kunt krijgen is een kans

INCLUSIEF ONDERWIJS OP DE TWIJN: VAN VROEG BEGINNEN TOT SAMEN GROEIEN

Op kindcentrum De Twijn in Terneuzen is inclusie een gedeelde dagelijkse praktijk. Leerkrachten, ouders, opvang en partners trekken samen op. Kinderen worden vanaf jonge leeftijd gezien, gehoord en serieus genomen. Ieder kind krijgt er de kans om zich te ontwikkelen binnen een omgeving die uitnodigt tot meedoen.

Een school waar je bij hoort

Onderwijs en opvang werken op de Twijn intensief samen. Peuters en kleuters ontmoeten elkaar in een startgroep, geleid door een leerkracht en pedagogisch professional. Ouders zijn vanaf het eerste moment betrokken. "We willen dat iedereen zich welkom voelt," vertelt intern begeleider Fleur de Bree. "Kinderen, ouders en collega's. Dat begint bij vertrouwen. Niet alles weten is geen probleem, zolang we samen zoeken."

Die cultuur is voelbaar in de hele school. Collega's denken niet in 'mijn klas', maar in 'onze school'. Kinderen worden gezien, ook als ze buiten de groep vallen. Externe partners als logopedisten, GGD en jeugdhulp zijn betrokken in een netwerk dat rond het kind staat. Leerlingen werken regelmatig groepsdoorbrekend, afhankelijk van wat zij nodig hebben.

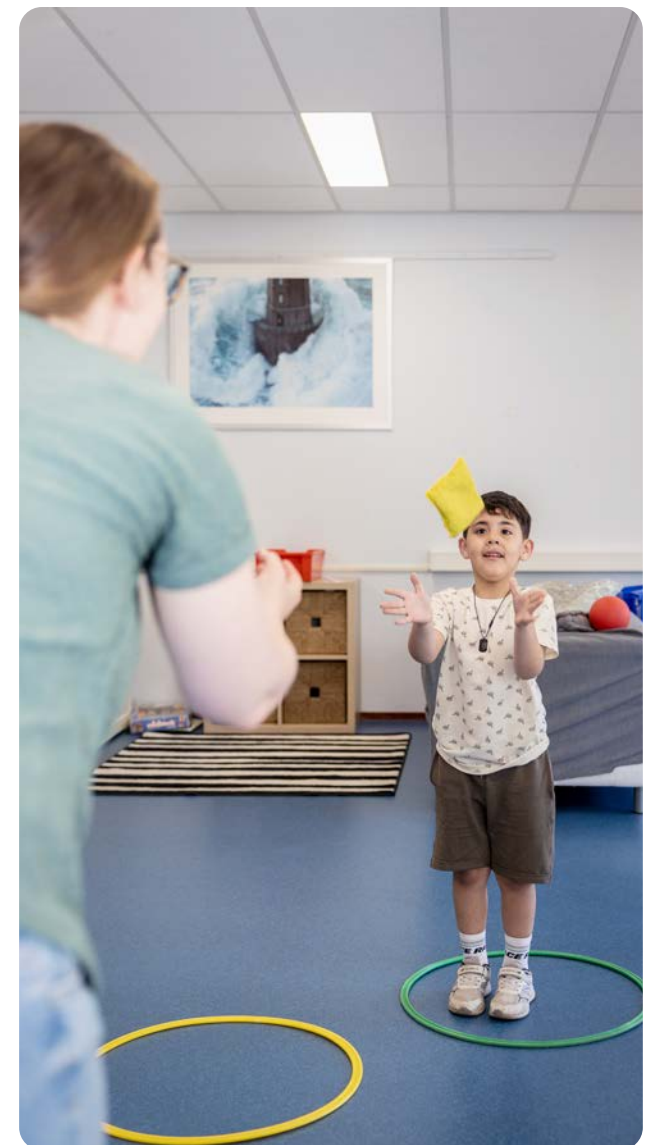
53

In de klas: ieder kind doet mee

Leerkracht Esther werkt al 25 jaar in het onderwijs. In haar groep 8 draait het om relatie en afstemming. "Ik wil weten wie een kind is. Wat zijn sterke kanten, hoe leert iemand, wat houdt hem of haar bezig?" Leerlinggesprekken helpen daarbij, het liefst buiten de klas. "Dan is het vaak net even anders. Buiten is er ruimte om gewoon even te praten. Je merkt dat kinderen dan makkelijker vertellen wat hen bezighoudt." Ze observeert veel, stuurt bij en organiseert haar groep zo dat iedereen kan meedoen.

Recent verwelkomde ze twee leerlingen die terugkeerden van het speciaal basisonderwijs naar het regulier onderwijs. "We laten ze rustig landen, kijken wie ze kennen. Meedoen in de groep is altijd het uitgangspunt." Soms lukt dat direct, soms is daar meer tijd of begeleiding voor nodig. "Ik zoek naar de klik. Iets dat werkt voor dat kind, in de groep."

Ook in haar manier van differentiëren zit ervaring. "Vroeger dachten we snel: deze leerling is goed in rekenen, dus naar de plusgroep. Maar soms bleken ze de basis niet goed te beheersen. Sindsdien kijken we per onderdeel wat een kind nodig heeft. Dat werkt beter, voor het kind en voor ons als leerkrachten."

Samen leren, samen ontwikkelen

De Twijn werkt met thematisch onderwijs via Blink. Lezen, taal en wereldoriëntatie zijn daarin met elkaar verbonden. Kinderen leren samenwerken, denken over hun leerproces en maken eigen keuzes. Het draait niet om alles kunnen, maar om mee kunnen doen. “We zetten steeds vaker in op eigenaarschap,” zegt directeur Suzan van den Berg. “kinderen mogen trots zijn op wat ze leren, ook als dat voor ieder kind iets anders is.”

Toetsen zijn niet leidend. De school gebruikt IEP als leerlingvolgsysteem, met ruimte voor observaties en gesprekken. Ook de rapporten zijn in ontwikkeling. Dit jaar geven ze geen cijfers meer, maar schrijven per vakgebied een toelichting. Leerlingen bouwen daarnaast aan een portfolio. “We kijken niet alleen naar waar een kind staat, maar vooral naar de ontwikkeling ten opzichte van zichzelf,” zegt Suzan. “En het gaat erom dat kinderen zichzelf leren kennen,” vult Fleur aan. “Wie ben ik? Wat kan ik? Waar wil ik in groeien?”

Een gedeelde verantwoordelijkheid

De Twijn is een pilotschool binnen de Werkplaats Inclusief. De titel van hun pilot “Een kans van start tot brugklas” zegt veel over hun manier van denken. Inclusie begint hier al bij binnenkomst en stopt niet bij de deur van de klas. Leerkrachten, opvang, ouders en partners werken samen vanuit een gedeeld perspectief: ieder kind doet mee.

Soms vraagt dat iets extra's. Bijvoorbeeld als een leerling na een periode in het speciaal basisonderwijs terugkomt. Dan is er de warme overdracht, aandacht voor de groep en goed overleg met ouders. “We zoeken altijd naar wat er wel kan,” zegt Suzan. “De veiligheid van het kind, de groep en het team nemen we daarin natuurlijk mee.”

Van bijeenkomst naar beweging

In maart 2025 werd de cultuur van de Twijn zichtbaar tijdens een bijeenkomst met het thema: “Het mooiste wat je kunt krijgen is een kans”. Professionals, ouders, opvang en ondersteuning kwamen samen voor ontmoeting, reflectie en verbeelding. De centrale vraag: wat maakt De Twijn tot een plek waar kansen worden gezien en gegeven?

De bijeenkomst volgde de aanpak van waarderend onderzoek: een benadering waarin je onderzoekt wat goed werkt en hoe je daarop kunt voortbouwen. In duo's en kleine groepen gingen deelnemers in gesprek over een kans die zij zelf ooit kregen. Vanuit die persoonlijke verhalen werd de link gelegd naar het dagelijks handelen op De Twijn. “Wat mij het meest raakt,” vertelde een ouder, “is dat mijn zorgen over mijn kind niet werden weggewuifd, maar erkend. We zoeken samen naar mogelijkheden. Dat geeft vertrouwen.”

Een video met leerlingen vormde een krachtig middelpunt. Ze vertelden wat het voor hen betekent om erbij te horen. “Je mag zijn wie je bent,” zei een leerling. “En als je iets niet snapt, dan helpt iemand je.”

In creatieve werkvormen werd gewerkt aan een toekomstbeeld: hoe ziet De Twijn eruit als meest kansrijke school van Nederland? De antwoorden bleven dicht bij wat al voelbaar is in de school: ruimte geven, samen leren, verschillen normaal vinden. “We hoeven het niet allemaal anders te doen,” zei een teamlid. “We moeten vooral blijven doen wat werkt.”

De bijeenkomst gaf woorden aan wat al leeft. Het bevestigde de koers en inspireerde om verder te bouwen. Inclusief onderwijs is op De Twijn een manier van kijken en een beweging die elke dag opnieuw vorm krijgt.

“

Je mag zijn wie je bent,” zei een leerling. “En als je iets niet snapt, dan helpt iemand je.

”

Elke dag opnieuw beginnen

OVER VERTROUWEN, STRUCTUUR EN RELATIE BIJ DE SPRINGPLANK

We lopen door de gangen van De Springplank, samen met Eefje Hulsters, directeur van de school voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs in Terneuzen. Het is stil. Niet omdat er niets gebeurt, maar omdat er rust heerst. In de gang zit een leerling met een stapel Donald Ducks op schoot te lezen, omdat het vandaag zo beter gaat. In een andere klas heeft een kind zich teruggetrokken in een hoek, knuffel stevig in de hand. De leerkracht geeft les, de klas werkt rustig door. Niemand kijkt op of om. Hier mag je zijn wie je bent.

“Die rust creëren we bewust,” zegt Eefje. “We willen dat elk kind zich welkom voelt. Niet alleen op z’n eerste dag, maar elke dag opnieuw.”

Het pedagogisch klimaat als fundament

De basis van De Springplank ligt in vertrouwen, structuur en relatie. Elke ochtend start het team samen. Even kort afstemmen: wat speelt er vandaag? Zijn er bijzonderheden? Waar kunnen we elkaar versterken? Deze momenten zijn essentieel. “Je hebt elkaar hard nodig,” zegt Eefje. “En dan is het goed om te weten waar je op kunt rekenen.”

Daarnaast zijn er duidelijke afspraken. “Structuur en duidelijkheid zie je bijvoorbeeld terug bij in een vaste rij naar binnen en naar buiten lopen. Dat soort dingen zitten gewoon in ons systeem,” zegt teamleidster Esther Wagenvoorde. “Daar voorkom je zoveel gedoe mee. Je weet gewoon: zo doen we het. Dat is goed voor alle kinderen.”

Leerkrachten kennen elkaars leerlingen. De deuren staan vaak open. Collega’s springen bij als dat nodig is. Die samenwerking wordt ondersteund door een duidelijke werkwijze: een stappenplan voor pedagogisch handelen. Wat doe je eerst in de klas? Wat daarna? En hoe reflecteer je daarop? In elk lokaal is een rustplek ingericht: een zitzak, een wigwam of een tafel apart.

Als het daar niet lukt, is er ruimte om tijdelijk mee te draaien in een andere klas. En als dat ook niet werkt, kan een collega van de Commissie Begeleiding worden ingeschakeld. “Maar we willen dat zoveel mogelijk binnen de klas oplossen,” zegt Eefje. “Daar ligt de relatie, daar voelt een kind zich veilig.”

Deze structuur is ontwikkeld met ondersteuning van teamcoaching en het PBS-traject (Positive Behavior Support), waarin gewerkt wordt aan heldere gedragsverwachtingen en een positieve benadering. “We zeggen hier niet: het kind moet veranderen,” zegt Eefje. “We vragen: wat heeft dit kind nodig?”

Binnen dat systeem staat de leerkracht centraal. “We hebben bewust geen intern begeleiders meer,” zegt Esther. “De leerkracht is de professional en kent zijn of haar leerlingen het best.”

Kijken naar wat een kind nu nodig heeft

Naast structuur en samenwerking, draait het op De Springplank ook om kunnen schakelen. Echt kijken naar wat een kind op dat moment nodig heeft. “Soms werkt dit, soms werkt dat,” zegt Esther. “Flexibiliteit is een must.” Eefje verwijst naar de rondleiding waarmee we begonnen: “Soms zit er een leerkracht op de grond, in de gang, naast een leerling met een stapel Donald Ducks – gewoon omdat het vandaag even niet lukt. De rest van de klas draait dan rustig verder.”

Flexibiliteit gaat daarbij verder dan een praktische oplossing. Het is een grondhouding. “Het begint bij jezelf,” zegt Esther. “Als wij al zeggen: deze leerling hoort hier niet, dan begint het direct fout. Dan hebben we eigenlijk al besloten. Terwijl we ook kunnen denken: oké, dit gedrag is lastig, maar wat wil dit kind mij vertellen?”

Vanuit die overtuiging geloven ze op De Springplank niet in toelaatbaarheidsverklaringen die automatisch de hele schoolloopbaan beslaan. “Kinderen ontwikkelen zich,” zegt Esther. “Sommigen hebben één of twee jaar extra ondersteuning nodig, anderen langer.”

Maar je moet steeds opnieuw het gesprek aangaan: wat past bij dit kind op dit moment?” Dat vraagt ook iets van de school zelf. “We moeten blijven kijken naar wat wij kunnen doen,” voegt ze toe.

Die overtuiging wordt mede mogelijk gemaakt doordat de basisondersteuning in de regio de afgelopen jaren is versterkt. “Soms betekent dat terug naar regulier onderwijs. Niet voor elke leerling, niet voor altijd, maar *als* het kan dan moet het bespreekbaar zijn.”

In vertrouwen en stap voor stap

Soms stroomt een leerling terug naar het regulier onderwijs. Dat gebeurt altijd zorgvuldig en in kleine stappen. Eerst vindt er een warme overdracht plaats: leerkrachten van De Springplank gaan persoonlijk in gesprek met de ontvangende school. Het kind draait vooraf enkele dagdelen mee. “De overdracht is niet alleen op papier, maar ook mondeling,” vertelt Esther. “Met veel aandacht voor hoe het werkt in de klas, de instructiebehoefte en wat het kind sociaal-emotioneel nodig heeft.” Ook daarna blijft De Springplank beschikbaar. “We zitten hier in sommige gevallen twee minuten vandaan. Als er een vraag is, lopen we gewoon even binnen. We willen dat het slaagt.”

Verbinden met het regulier onderwijs

Wat opvalt in het gesprek is de openheid naar samenwerking, niet alleen intern maar ook extern. Scholen uit de regio zijn welkom om te komen kijken. Het team ziet veel kansen in uitwisseling, vooral op de werkvloer. “Niet alleen op IB- of directieniveau,” zegt Esther. “Leerkrachten moeten het doen. Als je weet hoe het bij elkaar werkt, kun je elkaar echt versterken.”

Dat maakt De Springplank tot meer dan een school waar kinderen leren en leerkrachten samenwerken. Het is ‘speciaal onderwijs’: niet omdat kinderen worden uitgesloten, maar omdat er bijzonder zorgvuldig en met veel aandacht gewerkt wordt aan wat ieder kind en iedere professional nodig heeft.

De Antoniussschool in beweging

INCLUSIEF WERKEN BEGINT IN DE KLAS, GROEIT VIA HET TEAM EN REIKT TOT THUIS

In de hal van de Antoniussschool in Axel begroeten kinderen elkaar opgewekt. Het is een gewone ochtend, maar je voelt de energie: leerlingen bewegen door de gangen met schrijfblokken in de hand, de juf telt hardop mee bij een rekenspel. De Antoniussschool is een plek waar leren letterlijk in beweging is: actief, samen en dichtbij.

“Toen ik hier kwam, was het een traditionele school,” vertelt Edwin Kint, voormalig directeur. “Iedereen werkte hard, maar het systeem was nog heel klassiek. We zijn opnieuw gaan nadenken: wat hebben deze kinderen nodig, hier in Axel?”

De schoolpopulatie veranderde de afgelopen jaren sterk. Waar de Antoniussschool ooit vrij eenvormig was, telt ze nu leerlingen met zo’n veertig verschillende achtergronden. Dat vraagt om openheid en duidelijke communicatie, maar bovenal om onderwijs dat past bij ieder kind.

Tegelijkertijd maakte de school een inhoudelijke ontwikkeling door. “We hebben geleerd om vooral te kijken naar wat kinderen kunnen,” zegt Edwin. “We verwijzen leerlingen minder snel naar het speciaal onderwijs, omdat we steeds beter worden in het inspelen op de verschillende onderwijsbehoeften.”

Leren door te doen

In de onderbouw gaan de schuifdeuren open naar het leerplein. Kinderen bewegen, overleggen, oefenen in tweetallen. In de midden- en bovenbouw werken leerlingen steeds vaker groepsdoorbrekend. Zo ontstaat ruimte om te leren op eigen niveau, zonder dat leerlingen in een aparte ruimte moeten werken.

Ook buiten wordt geleerd. Op het plein lijkt het alsof kinderen vooral spelen, maar wie goed kijkt ziet samenwerken, redeneren en onderzoeken. “Leren gebeurt niet alleen in de klas,” zegt Edwin. “Buiten

oefenen kinderen precies die vaardigheden die ze straks binnen weer nodig hebben.” Dat vraagt iets van leerkrachten: vertrouwen in kinderen, en in het proces van zelf leren. Mede daarom volgde het team de afgelopen jaren training in pedagogisch tact, als manier van kijken. “We leerden om niet meteen in te grijpen,” zegt Edwin. “Soms is het beter even op je handen te zitten, om te zien wat er gebeurt.”

Van zorg naar ondersteuning

Margreet Otte, procesbegeleider inclusief onderwijs, begeleidt de Antoniussschool vanuit het samenwerkingsverband. Ze werkt daarnaast als specialist cluster 3 binnen de reguliere setting, en ziet hoe groot de verandering is in denken. “Het systeem is nog steeds ingericht vanuit een medisch model,” zegt ze. “Een hulpvraag wordt nu gesteld op basis van het individu, waarbij het lijkt alsof een kind een probleem heeft. Het kind heeft geen probleem maar ‘past’ niet in het systeem. De vraag is dan eigenlijk; hoe kunnen we het systeem meer passend maken bij de onderwijsbehoeften van deze leerling.”

Ze pleit voor een sociale benadering, waarin ondersteuning niet begint bij het individu, maar bij de context. “Als je in een klas een leerling met autisme hebt, dan hebben alle kinderen baat bij structuur en voorspelbaarheid. Waarom maak je dat niet beschikbaar voor iedereen? Zo leer je om vanuit de groep te denken in plaats van voor een individu.”

Voor Margreet is dat iets wat ze in haar werk regelmatig tegenkomt. “Ik word vaak betrokken bij situaties waarin een kind niet goed tot zijn recht komt,” zegt ze. “Dan merk ik hoe snel we geneigd zijn om te denken in termen van een probleem bij het kind. Terwijl het vaak helpt om te kijken wat er in de omgeving nodig is zodat het wel lukt.”

De brug naar thuis

Soms ligt de sleutel buiten het klaslokaal. Daar begint het werk van Nathalie, brugfunctionaris vanuit Aan-z. Ze is sinds vorig jaar verbonden aan de Antoniussschool en pioniert in een nieuwe rol tussen school en thuis.

Haar werk draait om het leggen van verbindingen. Ouders kunnen rechtstreeks bij haar terecht, met vragen, zorgen of gewoon voor een gesprek. “Soms gaat het om een leerling waarbij iets speelt,” vertelt ze. “Dan voer ik kortdurende gesprekken, maximaal vijf keer. Maar ik ga ook op huisbezoek of spreek ouders op school.” Vanuit haar rol weet Nathalie snel te schakelen naar passende zorg.

Om zichtbaar te zijn, sluit ze aan bij het oudercafé: laagdrempelig koffiedrinken in de school. “Er is geen agenda,” zegt Nathalie. “Ouders praten met elkaar, ik schuif aan. Het is voor veel ouders spannend om over problemen te praten. Trots, taal, onbekendheid met hulp, dat speelt allemaal mee. Maar door elkaar te leren kennen, groeit vertrouwen.”

Ze ziet hoe belangrijk dat is bij gezinnen die te maken hebben met stille armoede of ingewikkelde thuissituaties. “Leerkrachten signaleren veel, maar kunnen niet overal op inspelen. Dan ben ik er om de brug te slaan. We willen er vroeg bij zijn, voordat problemen groot worden. Ieder kind verdient gelijke kansen.”

De kracht van realisme

Stephan Schouten is sinds dit jaar interim-directeur van de Antoniussschool, naast zijn werk als directeur van de Prinses Marijkeschool. Hij ziet zijn rol niet als ‘veranderaar’, maar als iemand die helpt om koers te houden. “De Antoniussschool heeft al veel stappen gezet richting inclusief onderwijs,” zegt hij. “Mijn taak is vooral om dat vast te houden. Niet alles hoeft tegelijk.”

Stephan hecht sterk aan rust, vertrouwen en zorg voor zijn team. “Goed onderwijs begint bij mensen die goed in hun werk zitten,” zegt hij. “Als directeur moet je oog hebben voor wie er voor de klas staat. Alleen als leerkrachten zich veilig en gesteund voelen, kunnen ze dat ook aan kinderen bieden.”

Hij ziet bij de Antoniussschool een team dat elkaar opzoekt en elkaar iets gunt. “Het is een betrokken groep mensen. De uitdaging is om die samenwerking steeds te verbinden met de vraag: wat willen we samen bereiken? Dat gesprek voeren we stap voor stap, in een tempo dat past bij de school.”

Een lerende gemeenschap

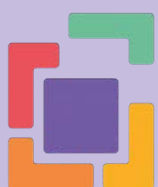
De Antoniussschool laat zien dat inclusief onderwijs geen blauwdruk is, maar een voortdurende oefening in samen leren. Margreet daagt het team uit om breder te denken, Nathalie brengt thuis dicht bij school, en Stephan bewaakt de rust en richting.

Wat ze delen, is de overtuiging dat elk kind erbij hoort, niet omdat dat op papier staat, maar omdat het voelbaar is in hoe er gewerkt wordt. De schuifdeuren naar het leerplein staan open, letterlijk en figuurlijk. “Leren is bewegen,” zei Edwin. “Samen en dichtbij.”

OnderWijzer

HOE ONDERWIJS EN OPVANG BOUWEN
AAN DE TOEKOMST VOOR *IEDER* KIND

Passend Onderwijs
Zeeuws-Vlaanderen